MARTIN HEIDEGGER

Der Begriff der Zeit
Conceptul de timp

Ediție bilingvă

MARTIN HEIDEGGER (26.09.1889–26.05. 1976). Unul dintre cei mai importanți filozofi ai secolului XX, provenit din Școala fenomenologică întemeiată de Husserl. Studii de teologie (1909–1911) și filozofie (1911–1913) la Freiburg. Devine Privatdozent la Freiburg în anul 1915. Între 1923 și 1928 predă la Universitatea din Marburg, fiind chemat apoi la Freiburg ca succesor al lui Edmund Husserl. Între 1933-1934 este rector al Universității din Freiburg, preluarea acestei funcții fiindu-i apoi reproșată ca implicare în politica național-socialistă. Rămîne profesor la Freiburg pînă în anul 1945, cînd primește interdicție, din partea ocupanților francezi, de a desfășura activitate didactică. În această perioadă, ca și în anii următori, „coliba" sa din Munții Pădurea Neagră devine un loc vizitat de numeroși intelectuali francezi. Acest fapt îi va asigura o reală posteritate filozofică în Franța. Profesor emeritus în anul 1949. Lucrarea sa cea mai importantă este *Sein und Zeit/Ființă și timp* (1927). Alte texte majore: *Ce este metafizica?* (1929), *Despre esența adevărului* (1930), *Scrisoare despre „umanism"* (1947), *Introducere în metafizică* (1953).

MARTIN HEIDEGGER

Der Begriff der Zeit

Vortrag vor der Marburger
Theologenschaft, Juli 1924

Conceptul de timp

Conferință ținută la Societatea Teologică
din Marburg, iulie 1924

Ediție bilingvă

Traducere din germană de
CĂTĂLIN CIOABĂ

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Coperta
IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale
HEIDEGGER, MARTIN
Conceptul de timp: conferință ținută la Societatea Teologică din Marburg, iulie 1924 / Martin Heidegger; trad.: Cătălin Cioabă
București: Humanitas, 2000
80 p.; 16,5 cm -- (Filozofie, Colecția [Ph]; 33)
ISBN 973-50-0133-0

I. Cioabă, Cătălin (trad.)

14(430) Heidegger, M.: 115

MARTIN HEIDEGGER
DER BEGRIFF DER ZEIT: VORTRAG VOR DER MARBURGER THEOLOGENSCHAFT, JULI 1924

ISBN 973-50-0133-0

Notă asupra ediției

Traducerea de față s-a realizat după volumul *Der Begriff der Zeit*, Max Niemeyer Verlag Tübingen, 1989, editat de Hartmut Tietjen.

Forma lacunară și structura rezumativă a acestui text — recompus după notele auditorilor lui Heidegger (cf. *Postfața editorului german*) — sînt motivele pentru care îl prezentăm într-o ediție bilingvă, însoțit de originalul german (cu paginația ediției originale între paranteze drepte); cititorul are astfel posibilitatea să-și lămurească înțelesul uneia sau alteia dintre frazele deseori scurte și în primă instanță greu de interpretat care alcătuiesc conferința de față.

Traducerea pe care o oferim a căutat să „îmblînzească“ într-o anumită măsură ariditatea acestui text pe care autorul nu l-a autorizat în forma lui ultimă. Poate surprinde, de aceea, „libertatea“ cu care frazele germane au fost uneori redate în limba română, într-o formă mult mai apropiată de limbajul obișnuit. Credem însă că această formulă de traducere este efectiv mai profitabilă în cazul de față, înlesnind considerabil lectura

textului. De asemenea, am socotit necesar să oferim, într-un volum separat, un comentariu al acestei conferințe extrem de dense în conținutul ei, încercînd să urmărim pas cu pas calea pe Heidegger o străbate.

Am consultat, de asemenea, traducerea franceză a lui Michel Haar și Marc B. De Launay, apărută în *Le Cahier de L'Herne. Heidegger*, 1983.

Această conferință a fost numită de către comentatori „forma originară“ a lucrării *Sein und Zeit* (1927), care urmează să apară în scurt timp în traducere românească. De asemenea, în curs de publicare se află și traducerea prelegerii marburgheze *Prolegomena zur Geschichte des Zeitbegriffs / Prolegomene la istoria conceptului de timp*, din semestrul de vară 1925, socotită a fi „șantierul lui *Sein und Zeit*“. Cititorul român va avea astfel în curînd la dispoziție lucrarea de căpătîi a lui Heidegger și cele două „schițe“ care au precedat-o.

CĂTĂLIN CIOABĂ

Der Begriff der Zeit
Conceptul de timp

(5) Die folgenden Überlegungen handeln von der Zeit. Was ist die Zeit?

Wenn die Zeit ihren Sinn findet in der Ewigkeit, dann muß sie von daher verstanden werden. Damit sind Ausgang und Weg dieser Nachforschung vorgezeichnet: von der Ewigkeit zur Zeit. Diese Fragestellung ist in Ordnung unter der Voraussetzung, daß wir über den vorgenannten Ausgang verfügen, also die Ewigkeit kennen und hinreichend verstehen. Sollte die Ewigkeit etwas anderes sein als das leere Immersein, das ἀεί, sollte Gott die Ewigkeit sein, dann müßte die zuerst nahegelegte Art der Zeitbetrachtung so lange in einer Verlegenheit bleiben, als sie nicht von Gott weiß, nicht versteht die Nachfrage nach ihm. Wenn der Zugang zu Gott der Glaube ist und das Sich-einlassen mit der Ewigkeit nichts anderes als dieser Glaube, dann wird die Philosophie die Ewigkeit nie haben und diese sonach nie als

Reflecțiile ce urmează tratează despre timp. Ce este timpul?

Dacă timpul își află sensul în eternitate, atunci el trebuie înțeles pornind de la aceasta. Astfel, punctul de plecare și calea acestei cercetări sînt dinainte schițate: de la eternitate la timp. Acest mod de a pune problema este pe deplin justificat dacă presupunem că punctul de plecare numit mai sus ne este disponibil, deci că știm ce este eternitatea și că o înțelegem îndeajuns. Dar dacă eternitatea este altceva decît un „mereu“ vid, altceva decît ἀεί, dacă Dumnezeu este eternitatea, atunci maniera de a privi timpul, cea de care tocmai am vorbit, trebuie să rămînă în mod necesar în impas atîta vreme cît nu vrea să știe de Dumnezeu și nu înțelege să-L vizeze cu întrebarea sa. Dacă accesul la Dumnezeu este credința și dacă raportarea la eternitate nu este posibilă decît prin această credință, atunci filozofia nu va dispune nicicînd de eternitate și, prin urmare,

mögliche Hinsicht für die Diskussion der Zeit in methodischen Gebrauch genommen werden können. Diese Verlegenheit ist für die Philosophie nie zu beheben. So ist denn der Theologe der rechte Sachkenner der Zeit; und wenn die Erinnerung nicht trügt, hat es die Theologie mehrfach mit der Zeit zu tun.

Erstens handelt die Theologie vom menschlichen Dasein als Sein vor Gott, von seinem zeitlichen Sein in seinem (6) Verhältnis zur Ewigkeit. Gott selbst braucht keine Theologie, seine Existenz ist nicht durch den Glauben begründet.

Zweitens soll der christliche Glaube an ihm selbst Bezug haben auf etwas, das in der Zeit geschah, — wie man hört zu einer Zeit, von der gesagt wird: Sie war die Zeit, »da die Zeit erfüllet war...«.[1]

Der Philosoph glaubt nicht. Fragt der Philosoph nach der Zeit, dann ist er entschlossen, *die Zeit aus der Zeit zu verstehen* bzw. aus dem ἀεί, was so aussieht wie Ewigkeit, was sich aber herausstellt als ein bloßes Derivat des Zeitlichseins.

Die folgende Behandlung ist nicht theologisch. Theologisch — und es bleibt Ihnen unbenommen, sie so zu verstehen — kann die Behandlung der Zeit nur den Sinn haben, die Frage nach der Ewigkeit schwieriger zu machen, sie in der rechten Weise

---

[1] Gal. 4, 4; vgl. Mk. 1, 15; vgl. ferner Eph. 1, 9 f.

aceasta din urmă nu va putea fi nicicînd utilizată, metodologic, ca perspectivă posibilă pentru o discuție asupra timpului. Filozofia nu va putea depăși nicicînd acest impas. Astfel, teologul este adevăratul specialist în ce privește timpul; și, dacă ne aducem bine aminte, teologia are de-a face cu timpul în mai multe privințe.

În primul rînd, teologia tratează despre existența umană ca una aflată în fața lui Dumnezeu, despre ființa temporală a omului în relația sa cu eternitatea. Dumnezeu însuși n-are nevoie de teologie, existența sa nu este întemeiată prin credință.

În al doilea rînd, credința creștină în ea însăși trebuie să se raporteze la ceva care s-a petrecut în timp — un timp despre care se spune: „în vremea aceea“, „cînd a venit plinirea vremii“[1].

Filozoful nu crede. Cînd se întreabă privitor la timp, el este hotărît *să înțeleagă timpul pornind de la timp*, respectiv pornind de la ἀεί, care pare a fi eternitate, însă iese la iveală ca simplu derivat al faptului-de-a-fi-temporal.

Tratarea ce urmează nu este una teologică. Tratarea teologică a timpului — și sînteți liberi s-o înțelegeți astfel — nu poate face decît mai dificilă întrebarea privitoare la eternitate, pregătind-o

[1] *Galateni* 4, 4; cf. *Marcu* 1, 15; cf. și *Efeseni* 1, 9 și urm.

vorzubereiten und eigentlich zu stellen. Die Abhandlung ist aber auch nicht philosophisch, sofern sie nicht beansprucht, eine allgemein gültige systematische Bestimmung der Zeit herzugeben, welche Bestimmung zurückfragen müßte hinter die Zeit in den Zusammenhang der anderen Kategorien hinein.

Die nachfolgenden Überlegungen gehören vielleicht in eine *Vorwissenschaft*, deren Geschäft folgendes in sich begreift: Nachforschungen darüber anzustellen, was mit dem, was Philosophie und Wissenschaft, was auslegende Rede des Daseins von ihm selbst und der Welt sagt, am Ende gemeint sein könnte. Wenn wir uns darüber ins Klare setzen, was eine Uhr ist, wird damit die in der [7] Physik lebende Erfassungsart lebendig und damit die Weise, in der die Zeit Gelegenheit bekommt, sich zu zeigen. Diese Vorwissenschaft, innerhalb deren sich diese Betrachtung bewegt, lebt aus der vielleicht eigenwilligen Voraussetzung, daß Philosophie und Wissenschaft sich im Begriffe bewegen. Ihre Möglichkeit besteht darin, daß jeder Forscher sich darüber aufklärt, was er versteht und was er nicht versteht. Sie gibt Auskunft, wann eine Forschung bei ihrer Sache ist — oder sich nährt aus einem überlieferten und abgegriffenen Wortwissen darüber. Solche Nachforschungen sind gleichsam der Polizeidienst beim Aufzuge der Wissenschaften, ein zwar untergeordnetes

corect și punînd-o cu adevărat. Lucrarea de față nu este însă nici filozofică, în măsura în care nu pretinde să ofere o determinare sistematică și general-valabilă a timpului, o determinare care ar trebui, în mod necesar, să revină cu interogarea sa dincolo de timp, în contextul celorlalte categorii.

Reflecțiile ce urmează țin poate de o *știință preliminară*, a cărei preocupare este de a cerceta ce spun în cele din urmă filozofia și știința, ce spune discursul prin care *Dasein*-ul se explicitează pe sine însuși și lumea. Dacă vom căuta să înțelegem ce anume este un ceas, o dată cu aceasta vom concepe timpul în felul în care o face fizica de azi și vom vedea totodată care este modul în care timpul ni se arată cu această ocazie. Această știință preliminară, în interiorul căreia se mișcă considerațiile de față, trăiește din presupoziția, pesemne încăpățînată, că filozofia și știința se mișcă la nivelul conceptelor. Posibilitatea ei rezidă în faptul că fiecare cercetător știe ce anume înțelege și ce nu. Ea ne spune cînd o cercetare este în adecvare cu obiectul ei sau cînd se hrănește dintr-o știință livrescă, moștenită și uzată. În cortegiul științelor, astfel de investigații sînt, putem spune, asemeni serviciului polițienesc — o preocupare ce-i drept subordonată, însă uneori foarte importantă, potrivit

aber zuweilen dringliches Geschäft, wie einige meinen. Ihr Verhältnis zur Philosophie ist nur das des Mitlaufens, um zuweilen Haussuchung bei den Alten zu halten, wie sie es eigentlich gemacht haben. Mit der Philosophie hat die folgende Überlegung nur so viel gemein, daß sie nicht Theologie ist.

Zunächst einen vorläufigen Hinweis auf die begegnende Zeit in der Alltäglichkeit, auf die Natur- und Weltzeit. Das Interesse dafür, was die Zeit sei, ist in der Gegenwart neu geweckt durch die Entwicklung der physikalischen Forschung in ihrer Besinnung auf die Grundprinzipien der hier zu vollziehenden Erfassung und Bestimmung: der Messung der Natur in einem raum--zeitlichen Bezugssystem. Der jetzige Stand dieser Forschung ist fixiert in der Einsteinschen Relativitätstheorie. Einige Sätze daraus: Der Raum ist an sich nichts; es gibt keinen absoluten Raum. Er existiert nur durch die in ihm enthaltenen Körper und Energien. (Ein alter Aristotelischer Satz:) Auch die Zeit ist nichts. Sie besteht nur infolge der sich in ihr [8] abspielenden Ereignisse. Es gibt keine absolute Zeit, auch keine absolute Gleichzeitigkeit.[2] — Man übersieht leicht über dem

[2] Zuspitzende Zusammenfassung Heideggers. Vgl. dazu Albert Einstein, Die Grundlage der allgemeinen Relativitätstheorie. Annalen der Physik 49, Leipzig 1916. Vgl. auch: Über

părerii unora. Pentru filozofie ea nu este decît un însoțitor de drum care o ajută din cînd în cînd să facă descinderi la cei vechi și să afle cum anume au procedat ei. Reflecția ce urmează are în comun cu filozofia doar faptul că nu este teologie.

Pentru început, o remarcă preliminară asupra timpului întîlnit în cotidianitate, asupra timpului natural și timpului cosmic. Interesul pentru ce este timpul a fost resuscitat, în epoca actuală, prin dezvoltarea cercetării din fizică, prin meditația sa asupra principiilor ce stau la baza conceperii și determinării pe care ea trebuie să le realizeze: principiile măsurării naturii în cadrul unui sistem referențial spațio-temporal. Stadiul actual al acestei cercetări este ilustrat cel mai bine de teoria einsteiniană a relativității. Iată cîteva propoziții pe care aceasta le enunță: spațiul nu este în sine nimic; nu există spațiu absolut. El nu există decît prin corpurile și energiile conținute în el. (O veche propoziție aristotelică:) Nici timpul nu este nimic. El există doar ca urmare a evenimentelor care se desfășoară în interiorul lui. Nu există timp absolut și nici simultaneitate absolută.[2] Se trece lesne cu vederea,

[2] Rezumare mult simplificată de Heidegger. Cf. la aceasta Albert Einstein, *Die Grundlage der allgemeinen Relativitätstheorie*, în *Annalen der Physik*, nr. 49, Leipzig 1916.

Destruktiven dieser Theorie das Positive, daß sie gerade die Invarianz der Gleichungen, die die Naturvorgänge beschreiben, gegenüber beliebigen Transformationen nachweist.

Die Zeit ist das, worin sich Ereignisse abspielen.[3] So wird dieses schon von Aristoteles gesehen im Zusammenhang mit der Grundart des Seins des Naturseins: der Veränderung, des Platzwechsels, der Fortbewegung: ἐπεὶ οὖν οὐ κίνησις, ἀνάγκη τῆς κινήσεώς τι εἶναι αὐτόν.[4] Da sie nicht selbst Bewegung ist, muß sie irgendwie mit der Bewegung zu tun haben. Die Zeit begegnet zunächst im veränderlich Seienden; Veränderung ist in der Zeit. Als was ist Zeit in dieser Begegnisart, nämlich als das Worin des Veränderlichen, vorfindlich? Gibt sie sich hier als sie selbst in dem, was sie ist? Kann eine Explikation der Zeit, die hier ansetzt, die Gewähr haben, daß damit die Zeit gleichsam die fundamentalen Phä-

---

die spezielle und allgemeine Relativitätstheorie. 7. Aufl., Braunschweig: Vieweg 1920. S. 90 ff. und 95 ff. Vgl. ferner: Vier Vorlesungen über Relativitätstheorie. Braunschweig: Vieweg 1922. S. 2.

[3] Vgl. Aristoteles, Physik IV, Kap. 11, 219 a ff.

[4] a.a.O., 219 a 9 f.

dincolo de aspectul destructiv al acestei teorii, latura ei pozitivă, în speță faptul că ea demonstrează tocmai invarianța ecuațiilor ce descriu procesele naturale, în opoziție cu transformările arbitrare.

Timpul este acel ceva în interiorul căruia se desfășoară evenimentele[3]. E ceea ce deja Aristotel a văzut, în legătură cu felul fundamental de a fi al ființei naturii: în legătură cu transformarea, cu schimbarea locului, cu mișcarea: ἐπεὶ οὖν οὐ κίνησις, ἀνάγκη τῆς κινήσεώς τι εἶναι αὐτόν[4]. Cum timpul însuși nu este mișcare, el trebuie atunci să aibă într-un fel ceva de-a face cu mișcarea. Timpul se întîlnește, în primă instanță, în ființarea supusă schimbării. Schimbarea este în timp. Sub ce formă ni se arată timpul dacă îl întîlnim astfel, și anume ca acel ceva în care este cuprins ceea ce se schimbă ? Se arată el aici ca el însuși, în ceea ce el este ? Poate oare o explicare a timpului, care îl tratează în acest fel, să garanteze că prin aceasta timpul ne remite fenomenele fundamentale care îl de-

---

Cf. și: *Über die spezielle und allgemeine Relativitätstheorie*, ed. a VII-a, Braunschweig: Vieweg 1920, p. 90 și urm. Cf. mai departe: *Vier Vorlesungen über Relativitätstheorie*, Braunschweig: Vieweg 1922, p. 2. (*n. edit. germ.*)

[3] Cf. Aristotel, *Fizica*, cartea a IV-a, cap. 11, 219 a și urm.

[4] *Ibidem*, 219 a, 9 și urm.

nomene hergibt, die sie in dem eigenen Sein bestimmen? Oder wird man beim Aufsuchen der Gründe der Phänomene auf etwas anderes verwiesen?

Als was begegnet die Zeit für den Physiker? Das bestimmende Erfassen der Zeit hat den Charakter der (9) Messung. Messung gibt an das Wielange und das Wann, das Von-wann-bis-wann. Eine Uhr zeigt die Zeit. Eine Uhr ist ein physikalisches System, auf dem sich die gleiche zeitliche Zustandsfolge ständig wiederholt unter der Voraussetzung, daß dieses physikalische System nicht der Veränderung durch äußere Einwirkung unterliegt. Die Wiederholung ist zyklisch. Jede Periode hat die gleiche Zeitdauer. Die Uhr gibt eine sich ständig wiederholende gleiche Dauer, auf die man immer zurückgreifen kann. Die Aufteilung dieser Dauerstrecke ist beliebig. Die Uhr mißt die Zeit, sofern die Erstreckung der Dauer eines Geschehens auf gleiche Zustandsfolgen der Uhr verglichen und von da in ihrem Soviel zahlenmäßig bestimmt wird.

Was erfahren wir von der Uhr über die Zeit? Die Zeit ist etwas, in dem beliebig ein Jetztpunkt fixiert werden kann, so daß immer von zwei verschiedenen Zeitpunkten der eine früher, der andere später ist.

termină în ființa lui proprie ? Sau, în vreme ce căutăm temeiurile fenomenelor, sîntem trimiși la altceva ?

Cum anume este întîlnit timpul de către fizician ? Modul cel mai frecvent de a surprinde timpul are caracterul măsurării. Măsurarea ne spune „cît de mult durează“ ceva, ne spune „cînd“ are loc și „de cînd pînă cînd“. Un ceas arată timpul. Un ceas este un sistem fizic, în care aceeași succesiune temporală de stări se repetă constant, cu condiția ca acest sistem fizic să nu fie supus schimbării printr-o influență exterioară. Repetiția este ciclică. Fiecare perioadă are aceeași durată în timp. Ceasul oferă o durată aceeași ce se repetă constant și la care se poate oricînd reveni. Împărțirea acestui interval de timp este arbitrară. Ceasul măsoară timpul prin aceea că extensia duratei unui eveniment e comparată cu aceeași succesiune de stări ale ceasului și, pornind de aici, este determinată cantitativ, cu ajutorul numerelor.

Ce anume aflăm de la ceas despre timp ? Că timpul este ceva în interiorul căruia, în mod arbitrar, poate fi fixat un „acum“, astfel încît, întotdeauna, dintre două puncte temporale diferite, unul este „mai devreme“ iar altul „mai tîrziu“.

Dabei ist kein Jetztpunkt der Zeit vor dem anderen ausgezeichnet. Er ist als Jetzt das mögliche Früher eines Später, als Später das Später eines Früher. Diese Zeit ist durchgängig gleichartig, homogen. Nur sofern die Zeit als homogene konstituiert ist, ist sie meßbar. Die Zeit ist so ein Abrollen, dessen Stadien in der Beziehung des Früher und Später zueinander stehen. Jedes Früher und Später ist bestimmbar aus einem Jetzt, welches aber selbst beliebig ist. Geht man mit der Uhr auf ein Geschehen zu, so macht die Uhr ein Geschehen ausdrücklich, mehr hinsichtlich seines Ablaufens im Jetzt als hinsichtlich des Wieviel seiner Dauer. Die primäre Bestimmung, die die Uhr jeweils leistet, ist nicht die Angabe des Wielange, des Wieviel der gegenwärtig fließenden Zeit, sondem die jeweilige [10] Fixierung des Jetzt. Wenn ich die Uhr herausziehe, so ist das erste, was ich sage: »Jetzt ist es neun Uhr; 30 Minuten seitdem das geschah. In drei Stunden ist es zwölf.«

Die Zeit jetzt, da ich auf die Uhr sehe: Was ist dieses Jetzt? Jetzt, da ich es tue; jetzt, da etwa hier das Licht ausgeht. Was ist das Jetzt? Verfüge ich

Prin aceasta, nici un punct temporal al lui „acum“ nu este privilegiat în raport cu altul. Fiind un „acum“, el este un „mai devreme“ posibil al unui „mai tîrziu“, iar ca „mai tîrziu“ este un „mai tîrziu“ al unui „mai devreme“. Acest timp este peste tot același, omogen. Timpul este măsurabil doar dacă este constituit ca omogen. Timpul este astfel o desfășurare ale cărei stadii se raportează unele la altele în calitatea lor de „mai tîrziu“ și de „mai devreme“. Fiecare „mai devreme“ și „mai tîrziu“ poate fi determinat pornind de la un „acum“ care, însă, el însuși, este arbitrar. Cînd ne raportăm la un eveniment cu ajutorul ceasului, ceasul exprimă evenimentul mai mult în privința trecerii lui prin acest „acum“ decît în ce privește mărimea duratei sale. Determinarea primordială pe care o realizează de fiecare dată ceasul nu este indicarea unei durate, a cantității unui timp ce se scurge în prezent, ci fixarea de fiecare dată a unui „acum“. Cînd scot ceasul, primul lucru pe care-l spun este: „Acum e ora nouă; sînt treizeci de minute de cînd s-a întîmplat cutare lucru. Peste trei ore se face 12“.

Timpul este timpul de acum, cînd mă uit la ceas. Ce este acest „acum“? Acum, cînd fac lucrul acesta; acum, cînd lumina serii pălește. Ce este

über das Jetzt? Bin ich das Jetzt? Ist jeder Andere das Jetzt? Dann wäre die Zeit ja ich selbst, und jeder Andere wäre die Zeit. Und in unserem Miteinander wären wir die Zeit — keiner und jeder. Bin ich das Jetzt, oder nur der, der es sagt? Mit oder ohne ausdrückliche Uhr? Jetzt, abends, morgens, diese Nacht, heute: Hier stoßen wir auf eine Uhr, die sich das menschliche Dasein von jeher zugelegt hat, die natürliche Uhr des Wechsels von Tag und Nacht.

Welche Bewandtnis hat es damit, daß menschliches Dasein sich eine Uhr angeschafft hat schon vor allen Taschen- und Sonnenuhren? Verfüge ich über das Sein der Zeit und meine ich im Jetzt mich mit? Bin ich selbst das Jetzt und mein Dasein die Zeit? Oder ist es am Ende die Zeit selbst, die sich in uns die Uhr anschafft? Augustinus hat im XI. Buch seiner *Confessiones* die Frage bis hierher getrieben, ob der Geist selbst die Zeit sei. Und Augustinus hat die Frage hier stehen gelassen. »In te, anime meus, tempora metior; noli mihi obstrepere: quod est; noli tibi obstrepere turbis affectionum tuarum. In te, inquam, tempora metior; affectionem quam res praetereuntes in te faciunt, et cum illae praeterierint manet, ipsam metior praesentem, non eas quae praeterierunt ut fieret: ipsam metior, cum tempora

acest „acum“ ? Dispun eu de acest „acum“ ? Sînt eu acest „acum“ ? Este altul acest „acum“ ? Atunci chiar eu însumi aș fi timpul și oricare altul ar fi timpul. Și laolaltă am fi timpul — nici unul dintre noi și fiecare. Sînt eu acest „acum“, sau sînt doar cel care îl rostește ? Cu sau fără ceas propriu-zis ? Acum, seara, dimineața, în această noapte, astăzi : avem de-a face aici cu un ceas pe care existența umană și l-a procurat dintotdeauna, ceasul natural al alternanței dintre zi și noapte.

Care este semnificația faptului că existența umană și-a procurat un ceas care precedă toate ceasurile de buzunar și cele solare ? Dispun eu oare de ființa timpului și prin „acum“ mă am în vedere și pe mine ? Sînt eu însumi acest „acum“ și existența mea este timpul ? Sau, pînă la urmă, timpul însuși este cel care și-a creat în interiorul nostru acest ceas ? În cartea a XI-a a *Confesiunilor*, Augustin a dezvoltat această problemă, ajungînd să se întrebe dacă nu cumva sufletul însuși este timpul. Și întrebarea lui s-a oprit aici : „In te, anime meus, tempora metior ; noli mihi obstrepere : quod est ; noli tibi obstrepere turbis affectionum tuarum. In te, inquam, tempora metior ; affectionem, quam res praetereuntes in te faciunt, et cum illae praeterierint, manet, ipsam metior praesentem, non eas quae praeterierunt

metior.«[5] [11] In Paraphrase: »In dir, mein Geist, messe ich die Zeiten; dich messe ich, so ich die Zeit messe. Komme mir nicht mit der Frage in die Quere: Wie denn das? Verleite mich nicht dazu, von dir wegzusehen durch eine falsche Frage. Komme dir selbst nicht in den Weg durch die Verwirrung dessen, was dich selbst angehen mag. In dir, sage ich immer wieder, messe ich die Zeit; die vorübergehend begegnenden Dinge bringen dich in eine Befindlichkeit, die bleibt, während jene verschwinden. Die Befindlichkeit messe ich in dem gegenwärtigen Dasein, nicht die Dinge, welche vorübergehen, daß sie erst entstünde. Mein Mich-befinden selbst, ich wiederhole es, messe ich, wenn ich die Zeit messe.«

Die Frage nach dem, was die Zeit sei, hat unsere Betrachtung auf das Dasein verwiesen, wenn mit Dasein gemeint ist das Seiende in seinem Sein, das wir als menschliches Leben kennen; dieses Seiende in der *Jeweiligkeit* seines Seins, das Seiende, das wir jeder selbst sind, das jeder von uns in

[5] Augustinus, *Confessiones*. Liber XI, cap. 27, resp. 36. Sancti Aurelii Augustini opera omnia, post Lovaniensium theologorum recensionem. Editio novissima, emendata et auctior, accurante Migne. Parisiis 1841. Tomus I, p. 823 sq.

ut fieret: ipsam metior, cum tempora metior.[5]"
Ceea ce înseamnă, parafrazînd: „În tine, suflete al meu, măsor eu timpurile; măsurîndu-te, eu măsor timpul. Nu mă întreba cum vine asta. Nu mă face să mă îndepărtez de tine printr-o falsă întrebare. Nu te pune în calea ta însuți făcînd confuz ceea ce te poate privi chiar pe tine însuți. În tine, o spun tot mereu, eu măsor timpul; lucrurile întîlnite în trecere te aduc într-o situare afectivă care rămîne, în timp ce ele dispar. Situarea afectivă e cea pe care o măsor în prezent, nu lucrurile care trec pentru ca această situare afectivă să se nască. Însăși situarea afectivă în care mă aflu o măsor, repet, atunci cînd măsor timpul".

Întrebarea privitoare la ce este timpul ne-a condus către o considerare a *Dasein*-ului, dacă prin *Dasein* înțelegem ființarea în ființa sa pe care o cunoaștem ca viață umană; adică acea ființare care, în *faptul-de-a-fi-de-fiecare-dată*, ce este propriu ființei sale, sîntem fiecare dintre

[5] Augustinus, *Confessiones*. Liber XI, cap. 27, resp. 36. Sanctii Aurelii Augustini opera omnia, post Lovaniensium theologorum recensionem. Editio novissima, emendata et auctior, accurante Migne. Parisiis 1841. Tomus I, p. 823 sq.

der Grundaussage trifft: Ich bin. Die Aussage »Ich bin« ist die eigentliche Aussage vom Sein, vom Charakter des Daseins des Menschen. Dieses Seiende ist in der Jeweiligkeit als meiniges.

Aber bedurfte es dieser umständlichen Überlegung, um auf das Dasein zu stoßen? Genügte nicht der Hinweis, daß die Akte des Bewußtseins, die seelischen Vorgänge, in der Zeit sind, — auch dann, wenn diese Akte sich auf etwas richten, was selbst nicht durch die Zeit bestimmt ist? Es ist ein Umweg. Aber der Frage nach der Zeit liegt daran, eine solche Antwort zu gewinnen, daß [12] aus ihr die verschiedenen Weisen des Zeitlichseins verständlich werden; und daran, einen möglichen Zusammenhang dessen, was in der Zeit ist, mit dem, was die eigentliche Zeitlichkeit ist, von allem Anfang an sichtbar werden zu lassen.

Die Naturzeit als längst bekannte und besprochene hat bislang den Boden für die Explikation der Zeit abgegeben. Sollte das menschliche Sein in einem ausgezeichneten Sinne in der Zeit sein, so daß an ihm, was die Zeit ist, ablesbar werden kann, so muß dieses Dasein charakterisiert werden in den Grundbestimmungen seines Seins. Es müßte dann ge-

noi înșine, pe care fiecare dintre noi o are în vedere în enunțul fundamental „eu sînt". Enunțul „eu sînt" este adevăratul enunț despre ființă, despre caracterul de *Dasein* al omului. Această ființare este în faptul-de-a-fi-de-fiecare-dată ca „de fiecare dată al meu".

Însă era nevoie de această reflecție complicată pentru a ajunge la *Dasein* ? Nu era suficient să spunem că actele conștiinței, că procesele sufletești sînt în timp — chiar și atunci cînd aceste acte sînt îndreptate către ceva care, el însuși, nu este determinat de timp ? E vorba, desigur, de o cale ocolită. Însă întrebarea privitoare la timp e interesată să obțină un astfel de răspuns încît, pornind de la el, să devină inteligibile diferitele moduri ale faptului-de-a-fi-temporal ; și o interesează să facă vizibilă, de la bun început, o posibilă legătură a ceea ce este în timp cu ceea ce constituie temporalitatea propriu-zisă.

Timpul natural, ca unul ce a fost încă de multă vreme cunoscut și discutat, a servit pînă acum ca bază pentru explicarea timpului. Dacă ființa umană se află în timp, și aceasta într-un sens privilegiat, astfel încît din ea să poată fi descifrat ce anume este timpul, atunci acest *Dasein* trebuie caracterizat în determinările fundamentale ale ființei sale. S-ar putea atunci ca tocmai faptul-

rade sein, daß Zeitlichsein — recht verstanden — die fundamentale Aussage des Daseins hinsichtlich seines Seins sei. Aber auch so bedarf es einer vorgängigen Anzeige einiger Grundstrukturen des Daseins selbst.

1. Das Dasein ist das Seiende, das charakterisiert wird als *In-der-Welt-sein*. Das menschliche Leben ist nicht irgendein Subjekt, das irgendein Kunststück machen muß, um in die Welt zu kommen. Dasein als In-der-Welt-sein meint: in der Weise in der Welt sein, daß dieses Sein besagt: mit der Welt umgehen; bei ihr verweilen in einer Weise des Verrichtens, des Bewerkstelligens, des Erledigens, aber auch der Betrachtung, des Befragens, des betrachtenden, vergleichenden Bestimmens. Das In-der-Welt--sein ist charakterisiert als *Besorgen*.

2. Das Dasein als dieses In-der-Welt-sein ist in eins damit *Mit-einander-sein*, mit Anderen sein: mit Anderen dieselbe Welt dahaben, einander begegnen, miteinander sein in der Weise des Für-einander-seins. Aber dieses Dasein ist zugleich Vorhandensein für Andere, nämlich auch so, wie ein Stein da ist, der keine Welt da hat und besorgt.

de-a-fi-temporal — înțeles corect — să constituie enunțul de bază al *Dasein*-ului cu privire la ființa sa. Dar și în acest caz este necesară o indicare preliminară a cîtorva structuri fundamentale ale *Dasein*-ului însuși.

1. *Dasein*-ul este ființarea caracterizată ca *fapt-de-a-fi-în-lume*. Viața umană nu este ceva precum un subiect care trebuie să facă cine știe ce artificiu pentru a veni în lume. *Dasein*-ul, ca fapt-de-a-fi-în-lume, înseamnă: a fi în lume în așa fel încît acest fapt de a fi să însemne: a avea mereu de-a face cu lumea; a zăbovi în preajma ei într-un anume mod, fie al executării, al îndeplinirii sau rezolvării a ceva, fie în modul contemplării, al interogării, al determinării contemplative și comparative. Faptul-de-a-fi-în-lume este caracterizat ca *preocupare*.

2. *Dasein*-ul, ca fapt-de-a-fi-în-lume, este totodată *fapt-de-a-fi-unul-laolaltă-cu-altul*, de a fi cu ceilalți; a deține împreună cu alții aceeași lume, a-l întîlni pe celălalt, a fi laolaltă în sensul de a-fi-unul-pentru-altul. Însă acest *Dasein* este totodată pentru ceilalți o simplă-prezență, așa cum este prezentă o piatră care nu deține o lume și care nu se preocupă de vreo lume.

[13] 3. Miteinander in der Welt sein, als Miteinander sie haben, hat eine ausgezeichnete Seinsbestimmung. Die Grundweise des Daseins der Welt, das sie miteinander Dahaben, ist das *Sprechen*. Sprechen ist voll gesehen: sich *aus*sprechendes *mit* einem Anderen *über* etwas Sprechen. Im Sprechen spielt sich vorwiegend das In-der-Welt-sein des Menschen ab. Das wußte schon Aristoteles. In dem, wie das Dasein in seiner Welt über die Weise des Umgangs mit seiner Welt spricht, ist mitgegeben eine *Selbstauslegung des Daseins*. Es sagt aus, als was das Dasein jeweilig sich selbst versteht, als was es sich nimmt. Im Miteinandersprechen, in dem, was man so herumspricht, liegt jeweils die Selbstauslegung der Gegenwart, die in diesem Gespräch sich aufhält.

4. Das Dasein ist ein Seiendes, das sich bestimmt als »Ich bin«. Für das Dasein ist die *Jeweiligkeit* des »Ich bin« konstitutiv. Dasein ist also ebenso primär, wie es In-der-Welt-sein ist, auch *mein* Dasein. Es ist *je eigenes und als eigenes jeweiliges*. Soll dieses Seiende in seinem Seinscharakter bestimmt wer-

3. A fi unul laolaltă cu altul în lume, în sensul de a o avea laolaltă — acest fapt are o determinare ontologică privilegiată. Modul fundamental în care există lumea pe care *Dasein*-urile o dețin laolaltă este *vorbirea*. Vorbirea văzută în totalitatea ei: ca vorbire care se *ex*primă pe sine atunci cînd vorbește *cu* altul *despre* ceva. În spațiul vorbirii are loc, cu precădere, faptul-de-a-fi-în-lume al omului. Acest lucru era cunoscut deja de Aristotel. În felul în care *Dasein*-ul, în lumea sa, vorbește despre modul în care se îndeletnicește cu această lume a sa este implicată dintru început o *explicitare de sine a acestui Dasein*. Felul în care el vorbește ne arată cum anume se înțelege *Dasein*-ul de fiecare dată pe sine, ca ce anume se consideră el pe sine. În vorbirea unuia cu celălalt, în acel ceva despre care se stă de vorbă este cuprinsă de fiecare dată o explicitare de sine a prezentului în care are loc această con-vorbire.

4. *Dasein*-ul este o ființare care se determină pe sine ca „eu sînt". *Dasein*-ului îi este constitutiv *faptul-de-a-fi-de-fiecare-dată* al acestui „eu sînt". Prin urmare, *Dasein*-ul, așa cum este el în faptul-de-a-fi-în-lume, este primordial și *Dasein*-ul *meu*. El este *de fiecare dată propriu și, ca propriu, el este de fiecare dată*. Dacă această ființare trebuie determinată în caracterul său de ființă,

den, so ist von der Jeweiligkeit als der je meinigen nicht zu abstrahieren. Mea res agitur. Alle Grundcharaktere müssen sich so in der Jeweiligkeit als der *je meinigen* zusammenfinden.

5. Sofern das Dasein ein Seiendes ist, das ich bin, und zugleich bestimmt ist als Mit-einander-sein, bin ich mein Dasein zumeist und durchschnittlich nicht selbst, sondern die Anderen; ich bin mit den Anderen und die Anderen mit den Anderen ebenso. Keiner ist in der Alltäglichkeit er selbst. Was er ist und wie er ist, das ist niemand: keiner und doch alle miteinander. Alle sind nicht sie selbst. Dieser Niemand, von dem wir selbst in der *Alltäglichkeit* gelebt werden, ist das *»Man«*. Man sagt, [14] man hört, man ist dafür, man besorgt. In der Hartnäckigkeit der Herrschaft dieses Man liegen die Möglichkeiten meines Daseins, und aus dieser Einebnung heraus ist das »Ich bin« möglich. Ein Seiendes, das die Möglichkeit des »Ich bin« ist, ist als solches zumeist ein Seiendes, das *man* ist.

6. Das so charakterisierte Seiende ist ein solches, dem es in seinem alltäglichen und jeweiligen In-der-Welt-sein *auf sein Sein ankommt*. Wie in allem Sprechen über die Welt ein Sichaussprechen des Daseins über sich selbst liegt, so ist *alles besorgende Um-*

nu trebuie făcut abstracție de faptul-de-a-fi-de-fiecare-dată care este „al meu“. *Mea res agitur*. Toate caracterele fundamentale trebuie să se regăsească astfel în faptul-de-a-fi-de-fiecare-dată, înțeles ca „de fiecare dată al meu“.

5. În măsura în care *Dasein*-ul este o ființare care sînt eu însumi și totodată este determinat ca fapt-de-a-fi-unul-laolaltă-cu-altul, eu nu sînt, în primă instanță și la nivel mediu, eu însumi, ci ceilalți; eu sînt cu ceilalți, și aceștia, la rîndul lor, cu alții. Nimeni nu este, în cotidianitate, el însuși. Nimeni nu este ceea ce el este și așa cum este: nici unul și totuși toți laolaltă. Aceștia toți nu sînt ei înșiși. Acest Nimeni, de care sîntem noi înșine trăiți în *cotidianitate*, este *impersonalul „se“*. Se spune, se aude, se optează pentru ceva, se dă curs unei preocupări. În înverșunarea dominației acestui impersonal „se“ rezidă posibilitățile *Dasein*-ului meu și „eu sînt“ este posibil pornind de la această nivelare. O ființare care este posibilitatea lui „eu sînt“ este ca atare, cel mai adesea, o ființare dominată de impersonalul „se“.

6. Ființarea astfel caracterizată în al său fapt-de-a-fi-în-lume, cotidian și de fiecare dată, este una *preocupată de ființa sa.* La fel cum în orice vorbire despre lume se află implicată o vorbire despre sine a *Dasein*-ului, tot așa *orice îndeletni-*

gehen ein *Besorgen des Seins des Daseins.* Das, womit ich umgehe, womit ich mich beschäftige, woran mich mein Beruf kettet, bin ich gewissermaßen selbst und darin spielt sich mein Dasein ab. *Die Sorge um das Dasein hat jeweils das Sein in die Sorge gestellt,* wie es in der herrschenden Auslegung des Daseins bekannt und verstanden ist.

7. In der Durchschnittlichkeit des alltäglichen Daseins liegt keine Reflexion auf das Ich und das Selbst, und doch hat sich das Dasein selbst. Es *befindet* sich bei sich selbst. Es trifft sich da selbst an, womit es gemeinhin umgeht.

8. Das Dasein ist als Seiendes nicht zu beweisen, nicht einmal aufzuweisen. Der primäre Bezug zum Dasein ist nicht die Betrachtung, sondern das »*es sein*«. Das Sich-erfahren wie das Über-sich-sprechen, die Selbstauslegung, ist nur eine bestimmte ausgezeichnete Weise, in der das Dasein sich selbst jeweils hat. Durchschnittlich ist die Auslegung des Daseins von der Alltäglichkeit beherrscht, von dem, was man so über das Dasein und das menschliche Leben überlieferter Weise meint, vom Man, von der Tradition.

[15] In der Anzeige dieser Seinscharaktere ist alles unter die Voraussetzung gestellt, dieses Seiende sei

cire de ordinul preocupării este *o preocupare de ființa Dasein-ului*. Acest ceva cu care mă îndeletnicesc, cu care mă ocup, de care mă leagă meseria mea, toate acestea sînt într-o anumită măsură eu însumi și în toate acestea este în joc *Dasein*-ul meu. *Grija pentru Dasein a situat de fiecare dată ființa în grijă*, așa cum ea, ființa, este cunoscută și înțeleasă în explicitarea dominantă a *Dasein*-ului.

7. La nivelul mediu al *Dasein*-ului cotidian nu are loc nici o reflecție asupra eului și asupra sinelui, și totuși *Dasein*-ul se deține pe sine. El *se află* la sine însuși. El se întîlnește pe sine însuși în cele cu care se îndeletnicește de obicei.

8. *Dasein*-ul, ca ființare, nu poate fi dovedit și nici măcar nu poate fi în vreun fel vădit. Relația primordială cu *Dasein*-ul nu este observația, ci însuși „faptul-de-a-fi-acest-*Dasein*“. Experimentarea de sine, vorbirea despre sine, ca și explicitarea de sine — toate acestea reprezintă doar un anumit mod, unul aparte, în care *Dasein*-ul se deține pe sine de fiecare dată. La nivel mediu, explicitarea *Dasein*-ului este dominată de cotidianitate, de ceea ce se înțelege prin *Dasein* și viață umană în mod tradițional, este dominată de impersonalul „se“, de tradiție.

Cînd indicăm aceste caracteristici ale ființei sale, presupunem înainte de toate că această ființare

an ihm selbst für eine es auf sein Sein *auslegende* Forschung zugänglich. Ist diese Voraussetzung richtig oder kann sie wankend gemacht werden? In der Tat. Aber nicht aus der Berufung darauf, daß psychologische Betrachtung des Daseins ins Dunkle führt, kommt diese Schwierigkeit. Eine weit ernsthaftere Schwierigkeit als die, daß menschliches Erkennen begrenzt ist, soll sichtbar gemacht werden, so zwar, daß wir gerade in dem Nicht-ausweichen vor der Verlegenheit uns in die Möglichkeit bringen, das *Dasein in der Eigentlichkeit seines Seins* zu ergreifen.

Die *Eigentlichkeit des Daseins* ist das, was seine *äußerste Seinsmöglichkeit* ausmacht. Durch diese äußerste Möglichkeit des Daseins ist das Dasein primär bestimmt. Die Eigentlichkeit als äußerste Möglichkeit des Seins des Daseins ist die Seinsbestimmung, in der alle vorgenannten Charaktere das sind, was sie sind. Die Verlegenheit der Daseinserfassung gründet nicht in der Begrenztheit, Unsicherheit und Unvollkommenheit des Erkenntnisvermögens, sondern in dem Seienden selbst, das erkannt werden soll: in einer Grundmöglichkeit seines Seins.

Unter anderem wurde die Bestimmung genannt: Das Dasein ist in der Jeweiligkeit; sofern es ist, was

este accesibilă, în ea însăși, pentru o cercetare care își propune să-i *expliciteze* ființa. Este oare corectă această presupoziție sau ea poate fi clătinată ? Ea poate fi clătinată, desigur. Însă nu din invocarea faptului că observarea psihologică a *Dasein*-ului ne conduce către un teritoriu obscur vine această dificultate; trebuie făcută vizibilă o dificultate cu mult mai serioasă decît cea a cunoașterii umane limitate — aceea că tocmai neevitînd acest impas ne oferim posibilitatea de a surprinde *Dasein-ul în autenticitatea ființei sale.*

Autenticitatea Dasein-ului este ceea ce constituie *posibilitatea extremă a ființei sale.* Prin această posibilitate extremă a *Dasein*-ului, *Dasein*-ul este determinat primordial. Autenticitatea, ca posibilitate extremă a ființei *Dasein*-ului, este acea determinare a ființei lui prin care toate caracterele mai înainte menționate sînt ceea ce sînt. Impasul în care ajungem atunci cînd încercăm să concepem *Dasein*-ul nu are ca temei limitarea, nesiguranța și nedeplinătatea putinței de cunoaștere, ci ființarea însăși care trebuie cunoscută: acest impas își are temeiul într-o posibilitate fundamentală a ființei *Dasein*-ului.

A fost numită, printre altele, următoarea determinare : *Dasein*-ul este în faptul-de-a-fi-de-fiecare-dată; în măsura în care el este ceea ce are

es sein kann, ist es je das meinige. Die Bestimmung ist an diesem Sein eine durchgängige, konstitutive. Wer sie durchstreicht, hat an seinem Thema das verloren, wovon er spricht.

Wie aber soll dieses Seiende in seinem Sein erkannt werden, bevor es zu seinem Ende gekommen ist? Bin ich doch mit meinem Dasein immer noch unterwegs. Es ist immer noch etwas, was noch nicht zuende ist. Am Ende, [16] wenn es soweit ist, ist es gerade nicht mehr. Vor diesem Ende ist es nie eigentlich, was es sein kann; und ist es das, dann ist es nicht mehr.

Vermag das Dasein der Anderen Dasein im eigentlichen Sinne nicht zu ersetzen? Die Auskunft auf das Dasein Anderer, die mit mir waren und die zu Ende gekommen sind, ist eine schlechte Auskunft. Einmal ist es nicht mehr. Sein Ende wäre ja das Nichts. Darum vermag das Dasein der Anderen nicht Dasein im eigentlichen Sinne zu ersetzen, wenn anders die Jeweiligkeit als meinige festgehalten werden soll. Das Dasein des Anderen habe ich nie in der ursprünglichen Weise, der einzig angemessenen Art des Habens von Dasein: den Anderen *bin* ich nie.

Je weniger man Eile hat, sich von dieser Verlegenheit unvermerkt fortzuschleichen, je länger man

putința să fie, el este de fiecare dată „al meu". Determinarea numită este, în ce privește această ființă, una generală, constitutivă. Cel care o anulează, acela a pierdut, în ce privește tema sa, acel ceva despre care vorbește.

Dar cum poate fi cunoscută această ființare în ființa sa, înainte ca ea să-și fi atins sfîrșitul? Eu sînt totuși, cu *Dasein*-ul meu, întotdeauna „pe drum". El este întotdeauna ceva care încă nu s-a sfîrșit. La sfîrșit, dacă a ajuns pînă acolo, tocmai atunci el nu mai este. Înainte de acest sfîrșit el nu e niciodată cu adevărat ceea ce poate fi; și cînd este acest sfîrșit, atunci el nu mai este.

Dar nu poate oare *Dasein*-ul celorlalți să se substituie cu adevărat *Dasein*-ului? Ceea ce aflu despre *Dasein*-ul celorlalți, care au fost cu mine și care și-au atins sfîrșitul, este o falsă informație. La un moment dat el nu mai este. Sfîrșitul său poate fi chiar Nimicul. De aceea, *Dasein*-ul celorlalți nu se poate substitui cu adevărat *Dasein*-ului, dacă faptul-de-a-fi-de-fiecare-dată trebuie păstrat ca „al meu". Eu nu dețin nicicînd, în mod originar, *Dasein*-ul celorlalți, în singurul mod adevărat de a deține *Dasein*-ul: eu nu *sînt* nicicînd ceilalți.

Cu cît te grăbești mai puțin să treci peste acest impas fără a-l remarca și cu cît zăbovești mai mult

dabei aushält, um so deutlicher wird sichtbar: in dem, was am Dasein diese Schwierigkeit bereitet, zeigt es sich in seiner äußersten Möglichkeit. Das Ende meines Daseins, mein Tod, ist nicht etwas, wobei ein Ablaufszusammenhang einmal abschnappt, sondern eine Möglichkeit, um die das Dasein so oder so weiß: die äußerste Möglichkeit seiner selbst, die es ergreifen, als bevorstehend aneignen kann. Das Dasein hat in sich selbst die Möglichkeit, sich mit seinem Tod zusammenzufinden als der äußersten Möglichkeit seiner selbst. Diese äußerste Seinsmöglichkeit ist vom Charakter des Bevorstehens in Gewißheit, und diese Gewißheit ist ihrerseits charakterisiert durch eine völlige Unbestimmtheit. Die Selbstauslegung des Daseins, die jede andere Aussage an Gewißheit und Eigentlichkeit überragt, ist die Auslegung auf seinen Tod, die *unbestimmte Gewißheit der eigensten Möglichkeit des Zu-Ende-seins.*

Was soll das für unsere Frage, was die Zeit sei, und {17} besonders für die nächste Frage, was das Dasein in der Zeit sei? Das Dasein, immer in der Jeweiligkeit des jemeinigen, weiß um seinen Tod, und das auch dann, wenn es nichts von ihm wissen will. Was ist dieses: *je den eigenen Tod haben? Es*

în preajma lui, cu atît devine mai clar următorul lucru: *Dasein*-ul ni se arată în posibilitatea sa extremă tocmai prin acel ceva din el care naște această dificultate. Sfîrșitul *Dasein*-ului meu sau moartea mea nu este ceva care pune capăt desfășurării unui proces, ci este o posibilitate despre care *Dasein*-ul știe cîte ceva: este posibilitatea extremă a lui însuși, pe care el o poate surprinde și și-o poate face *a lui* ca una ce îi stă în față. *Dasein*-ul are în sine însuși posibilitatea de a se identifica cu moartea sa, ca posibilitate extremă a lui însuși. Această posibilitate extremă a ființei sale are caracterul a ceva care-i stă în față și care este cert, iar această certitudine, la rîndul ei, este caracterizată printr-o totală nedeterminare. Acea explicitare de sine a *Dasein*-ului, care depășește în certitudine și autenticitate orice alt enunț, este explicitarea prin raport la moartea sa, este *certitudinea nedeterminată a posibilității celei mai proprii de a-fi-la-sfîrșit.*

Dar ce semnificație au toate acestea pentru întrebarea noastră privitoare la ce este timpul și în special pentru întrebarea care urmează, ce este *Dasein*-ul în timp ? *Dasein*-ul, aflat întotdeauna în faptul-de-fiecare-dată al lui „de fiecare dată al meu“, știe de moartea sa chiar și atunci cînd nu vrea să știe nimic despre ea. Ce înseamnă *a avea,*

ist ein Vorlaufen des Daseins zu seinem Vorbei als einer in Gewißheit und völliger Unbestimmtheit bevorstehenden äußersten Möglichkeit seiner selbst. Dasein als menschliches Leben *ist primär Möglichsein,* das Sein der Möglichkeit des gewissen und dabei unbestimmten Vorbei.

Das Sein der Möglichkeit ist dabei immer die Möglichkeit so, daß sie um den Tod weiß, zumeist in dem Sinn: ich weiß schon, aber ich denke nicht daran. Um den Tod weiß ich zumeist in der Art des zurückweichenden Wissens. Als Daseinsauslegung hat es dieses Wissen gleich bei der Hand, diese Möglichkeit seines Seins zu verstellen. Das Dasein hat selbst die Möglichkeit, seinem Tod auszuweichen.

Dieses Vorbei, als zu welchem ich vorlaufe, macht in diesem meinem Vorlaufen zu ihm eine Entdeckung: es ist das Vorbei von *mir*. Als dieses Vorbei deckt es mein Dasein auf als einmal nicht mehr da; einmal bin ich nicht mehr da bei den und den

*de fiecare dată, propria moarte? Este o pre-mergere a Dasein-ului către săvîrșirea sa**, *înțeleasă ca posibilitate extremă a lui însuși, ce-i stă în față cu certitudine și în deplină nedeterminare. Dasein*-ul, ca viață umană, este primordial *ființă-posibilă*, este ființa posibilității săvîrșirii certe și totuși nedeterminate.

În acest caz, ființa posibilității este întotdeauna posibilitatea astfel alcătuită încît ea știe ceva despre moarte, cel mai adesea în acest sens: știu, desigur, însă nu mă gîndesc la asta. Cel mai adesea, ceea ce știu despre moarte mă face să fug de ea. Această cunoaștere, ca explicitare a *Dasein*-ului, este întotdeauna gata să îi mascheze această posibilitate a ființei sale. *Dasein*-ul deține pînă și posibilitatea de a se eschiva în fața morții sale.

Această săvîrșire înspre care eu pre-merg mă face, în această pre-mergere a mea către ea, să descopăr un lucru: că este săvîrșirea *mea*. Fiind o astfel de săvîrșire, ea revelează *Dasein*-ul meu ca nemaifiind la un moment dat; la un moment dat eu nu

---

* Am tradus *das Vorbei* (care reprezintă substantivizarea unui adverb) cu „săvîrșire", avînd în minte expresia din limba română „s-a săvîrșit din viață". De altfel, expresia germană *es ist vorbei* asta și înseamnă: „a trecut, s-a terminat, s-a sfîrșit" (*n. trad.*).

Sachen, bei den und den Menschen, bei diesen Eitelkeiten, diesen Winkelzügen und dieser Geschwätzigkeit. Das Vorbei jagt alle Heimlichkeiten und Betriebsamkeiten auseinander, das Vorbei nimmt alles mit sich in das Nichts. Das Vorbei ist keine Begebenheit, kein Vorfall in meinem Dasein. Es ist ja *sein Vorbei*, nicht ein Was an ihm, das sich ereignet, das ihm zustößt und das es ändert. Dieses Vorbei ist kein Was, sondern ein Wie, und zwar das eigentliche Wie meines Daseins. Dieses Vorbei, zu dem ich als dem meinigen [18] vorlaufen kann, ist kein Was, sondern das Wie meines Daseins schlechthin.

Sofern das Vorlaufen zu dem Vorbei dieses im Wie der Jeweiligkeit festhält, wird das Dasein selbst sichtbar in seinem Wie. Das Vorlaufen zu dem Vorbei ist das Anlaufen des Daseins gegen seine äußerste Möglichkeit; und sofern dieses »Anlaufen gegen« ernst ist, wird es in diesem Laufen zurückgeworfen in das Noch-dasein seiner selbst. Es ist das Zurückkommen des Daseins auf seine Alltäglichkeit, die es noch ist, so zwar, daß das Vorbei als eigentliches Wie auch die Alltäglichkeit in ihrem Wie aufdeckt,

voi mai fi în preajma acestor lucruri și acestor oameni, în preajma acestor deșertăciuni, a acestor subterfugii și a acestor palavre. Săvîrșirea vine să izgonească tot ceea ce mi-a fost familiar și toate cîte am făcut, ea duce totul cu sine în Nimic. Săvîrșirea nu este o simplă întîmplare, nu este un accident în *Dasein*-ul meu. Este chiar *săvîrșirea sa*, nu „ceva“ care survine în el, care i se întîmplă și care îl transformă. Această săvîrșire nu este „ceva“, ci un „cum“, și anume adevăratul „cum“ al *Dasein*-ului meu. Această săvîrșire, spre care eu pot pre-merge ca înspre una ce este a mea, nu este „ceva“, ci pur și simplu un „cum“, propriu *Dasein*-ului meu.

În măsura în care pre-mergerea către săvîrșire îl ține în acel „cum“ al faptului-de-a-fi-de-fiecare-dată, *Dasein*-ul însuși devine vizibil în al său „cum“. Prin pre-mergerea către săvîrșire, *Dasein*-ul ia cu asalt posibilitatea sa extremă; și în măsura în care acest „asalt“ este serios, *Dasein*-ul este, în această acțiune, aruncat înapoi în propriul lui „a fi încă“. Este revenirea *Dasein*-ului la cotidianitatea sa, în care el este încă, astfel încît săvîrșirea, ca un „cum“ autentic, revelează și cotidianitatea în al său „cum“, o repune într-un „cum“ împreună cu tot ceea ce e preocupare și acțiune

in ihrer Geschäftigkeit und ihrem Betrieb in das Wie zurücknimmt. Alles Was und Sorgen und Plänemachen bringt es in das Wie zurück.

Dieses Vorbei-von als das Wie bringt das Dasein unnachsichtig in seine einzige Möglichkeit seiner selbst, läßt es sich ganz allein auf sich selbst stellen. Dieses Vorbei vermag, das Dasein inmitten der Herrlichkeit seiner Alltäglichkeit in die Unheimlichkeit zu stellen. Der Vorlauf ist, sofern er die äußerste Möglichkeit des Daseins ihm vorhält, der Grundvollzug der Daseinsauslegung. Der Vorlauf reißt die Grundhinsicht an sich, unter die das Dasein sich stellt. Er zeigt zugleich: die Grundkategorie dieses Seienden ist das Wie.

Vielleicht ist es kein Zufall, daß Kant das Grundprinzip seiner Ethik so bestimmte, daß wir sagen, es sei formal. Er wußte vielleicht aus einer Vertrautheit mit dem Dasein selbst, daß es das Wie ist. Erst den heutigen Propheten blieb es vorbehalten, das Dasein so zu organisieren, daß das Wie verdeckt wird.

Das Dasein ist eigentlich bei ihm selbst, es ist wahrhaft existent, wenn es sich in diesem Vorlaufen hält. *Dieses* [19] *Vorlaufen ist* nichts anderes als *die eigentliche und einzige Zukunft des eigenen Daseins.* Im Vorlaufen *ist* das Dasein seine Zukunft, so zwar,

în ea. Toate grijile și planurile pe care ni le facem cu privire la „ceva“, săvîrșirea le readuce în sfera acestui „cum“.

Această săvîrșire, în calitatea ei de „cum“, aduce în chip brutal *Dasein*-ul în sfera unicei posibilități a lui însuși, îl face să se sprijine întru totul numai pe sine. În plină dominație a cotidianității, această săvîrșire are putința să așeze *Dasein*-ul în nefamiliaritate. Pre-mergerea, în măsura în care ea îi păstrează *Dasein*-ului posibilitatea extremă, este împlinirea fundamentală a explicitării *Dasein*-ului. Pre-mergerea aduce cu ea perspectiva fundamentală sub care se plasează *Dasein*-ul. Ea arată, totodată: categoria fundamentală a acestei ființări este acel „cum“.

Și poate că nu din întîmplare Kant determină principiul fundamental al eticii sale în așa fel încît să spunem despre el că este unul formal. El știa probabil, dintr-o familiaritate cu *Dasein*-ul însuși, că acesta este un „cum“. Doar profeții de azi au privilegiul de a organiza astfel *Dasein*-ul încît acest „cum“ să fie acoperit.

Dasein-ul este cu adevărat el însuși, este cu adevărat existent, atunci cînd se menține în această pre-mergere. *Această pre-mergere* nu *este* altceva decît *viitorul autentic și unic al propriului Dasein*. În pre-mergere, *Dasein*-ul *este* viitorul său, astfel

daß es in diesem Zukünftigsein auf seine Vergangenheit und Gegenwart zurückkommt. Das Dasein, begriffen in seiner äußersten Seinsmöglichkeit, *ist die Zeit selbst*, nicht *in* der Zeit. Das so charakterisierte Zukünftigsein ist als das eigentliche Wie des Zeitlichseins die Seinsart des Daseins, in der und aus der es sich seine Zeit gibt. Im Vorlaufen mich haltend bei meinem Vorbei habe ich Zeit. Alles Gerede, das, worin es sich hält, alle Unrast, alle Geschäftigkeit, aller Lärm und alles Gerenne bricht zusammen. Keine Zeit haben heißt, die Zeit in die schlechte Gegenwart des Alltags werfen. Zukünftigsein gibt Zeit, bildet die Gegenwart aus und läßt die Vergangenheit im Wie ihres Gelebtseins wiederholen.

Auf die Zeit gesehen besagt das: *das Grundphänomen der Zeit ist die Zukunft*. Um das zu sehen und nicht als interessantes Paradox zu verkaufen, muß das jeweilige Dasein sich in seinem Vorlaufen halten. Dabei offenbart sich: der ursprüngliche Umgang mit der Zeit ist kein Messen. Das Zurückkommen im Vorlaufen ist ja selbst das Wie des Besorgens, in dem ich gerade verweile. Dieses Zurückkommen kann nie das werden, was man langweilig nennt,

încît, în această orientare a sa către viitor, el revine la trecutul și la prezentul său. *Dasein*-ul, conceput în posibilitatea extremă a ființei sale, *este timpul însuși*, iar nu *în* timp. Această orientare către viitor, astfel caracterizată, este modul autentic de a fi temporal, este felul de a fi al *Dasein*-ului în care și pornind de la care el își dă sieși propriul timp. Menținîndu-mă, prin pre-mergere, în preajma săvîrșirii mele, eu am timp. Orice vorbărie în care *Dasein*-ul se menține, orice agitație, orice activitate, orice larmă și orice alergătură încetează brusc. A nu avea timp înseamnă a arunca timpul în falsul prezent cotidian. A fi „orientat către viitor“, aceasta dă timp, desăvîrșește prezentul și reiterează trecutul așa „cum“ a fost el trăit.

În ce privește timpul, aceasta înseamnă: *fenomenul fundamental al timpului este viitorul.* Iar pentru a vedea acest lucru și pentru a nu-l vinde ca paradox interesant, trebuie ca *Dasein*-ul să se mențină de fiecare dată în pre-mergerea sa. O dată cu aceasta ni se revelează faptul că raportarea originară la timp nu este măsurarea. Acel ceva asupra căruia revin prin pre-mergere este modul „cum“ mă preocup de ceva în clipa de față. Această revenire nu poate nicicînd deveni ceva care este numit plictisitor, care se uzează, care ajunge să nu

was sich verbraucht, was abgenutzt wird. Die Jeweiligkeit ist dadurch ausgezeichnet, daß sie aus dem Vorlaufen in die eigentliche Zeit alle Zeit jeweilig für sich hat. Die Zeit wird nie lang, weil sie ursprünglich keine Länge hat. Das Vorlaufen-zu fällt in sich zusammen, wenn es verstanden wird als Frage nach dem Wann und Wie-lange-noch des Vorbei, weil Anfragen an das Vorbei im Sinne des Wie-lange-noch und Wann gar nicht (20) beim Vorbei sind in der charakterisierten Möglichkeit; sie klammern sich gerade an das Noch-nicht-vorbei, sie beschäftigen sich mit dem, was mir möglicherweise noch bleibt. Dieses Fragen ergreift nicht die Unbestimmtheit der Gewißheit des Vorbei, sondern will gerade die unbestimmte Zeit bestimmen. Das Fragen ist ein Loskommenwollen vom Vorbei in dem, was es ist: unbestimmt und als unbestimmt gewiß. Solches Fragen ist so wenig ein Vorlaufen zum Vorbei, daß es gerade die charakteristische Flucht vor dem Vorbei organisiert.

Das Vorlaufen ergreift das Vorbei als eigentliche Möglichkeit jedes Augenblicks, als das jetzt Gewisse. Das Zukünftigsein als Möglichkeit des Daseins als

mai fie de nici un folos. Faptul-de-a-fi-de-fiecare-dată este unul privilegiat prin aceea că, pornind de la pre-mergerea în timpul autentic, el deține pentru sine, de fiecare dată, orice timp. Timpul nu devine nicicînd lung, deoarece, originar, el nu are lungime. Pre-mergerea către... se năruie atunci cînd e înțeleasă ca întrebare privitoare la un „cînd" și la un „cît de mult încă" ale săvîrșirii, căci dacă abordăm săvîrșirea întrebîndu-ne „cît mai este" pînă la ea și „cînd" survine ea nu mai avem cîtuși de puțin de-a face cu săvîrșirea, în sensul posibilității caracterizate; toate aceste întrebări rămîn blocate tocmai în spațiul a ceea ce nu este încă săvîrșire, ele se ocupă cu ceea ce e posibil să-mi mai rămînă pînă la ea. Acest mod de a ne întreba nu surprinde caracterul nedeterminat pe care îl are certitudinea săvîrșirii, ci vrea să determine tocmai timpul nedeterminat. Întrebîndu-ne în acest fel cu privire la săvîrșire, vrem să scăpăm de ea sub forma în care ea este: nedeterminată și, ca nedeterminată, totuși certă. O asemenea interogare nu reprezintă cîtuși de puțin o pre-mergere către săvîrșire, ci tocmai ea organizează fuga caracteristică din fața săvîrșirii.

Pre-mergerea surprinde săvîrșirea ca autentică posibilitate a fiecărei clipe, ca ceea ce este cert acum. Faptul-de-a-fi-orientat-către-viitor, ca posibi-

jeweiligen gibt Zeit, weil es die Zeit selbst *ist*. So wird zugleich sichtbar, daß die Frage nach dem Wieviel der Zeit, Wielange und Wann, sofern die Zukünftigkeit eigentlich die Zeit ist, daß diese Frage der Zeit unangemessen bleiben muß. Nur wenn ich sage: die Zeit zu berechnen hat die Zeit eigentlich keine Zeit, so ist dies eine angemessene Aussage.

Doch haben wir das Dasein, das selbst die Zeit sein soll, kennengelernt als mit der Zeit rechnend, ja sogar sie messend mit der Uhr. Das Dasein ist da mit der Uhr, wenn auch nur der nächst alltäglichen von Tag und Nacht. Das Dasein rechnet und fragt nach dem Wieviel der Zeit, ist daher nie bei der Zeit in der Eigentlichkeit. So fragend nach dem Wann und Wieviel verliert das Dasein seine Zeit. Was ist mit diesem Fragen als dem die Zeit verlierenden? Wohin kommt die Zeit? Gerade das Dasein, das mit der Zeit rechnet, mit der Uhr in der Hand lebt, dieses mit der Zeit rechnende Dasein sagt ständig: ich habe keine Zeit. Verrät es damit nicht sich selbst in {21} dem, was es mit der Zeit macht, sofern es ja selbst die Zeit ist? Die Zeit verlieren und

litate a *Dasein*-ului de fiecare dată, e cel care dă timp, căci el *este* timpul însuși. Astfel devine vizibil, totodată, că întrebarea privitoare la un „cît de mult" al timpului, la durată și la un „cînd", în măsura în care orientarea către viitor este cu adevărat timpul, trebuie să rămînă inadecvată în ce privește timpul. Numai atunci cînd spun: „timpul nu are timp să măsoare timpul" — numai atunci avem de-a face cu un enunț adecvat.

Și totuși am văzut că *Dasein*-ul, ca unul ce trebuie el însuși să fie timpul, își face calcule în privința timpului, ba chiar îl măsoară cu ajutorul ceasului. *Dasein*-ul este ceea ce este atunci cînd folosește ceasul, chiar dacă numai pe acela, nemijlocit, al zilei și al nopții. *Dasein*-ul calculează și se întreabă privitor la un „cît de mult" al timpului și de aceea el nu se raportează nicicînd în mod autentic la timp. Întrebîndu-se astfel, privitor la un „cînd" și la un „cît de mult", *Dasein*-ul își pierde timpul. Ce se întîmplă în cazul acestui mod de interogare, dacă ea e una ce pierde timpul? De unde vine timpul? *Dasein*-ul care își face calcule în privința timpului și care trăiește cu ceasul în mînă, tocmai acest *Dasein* ce supune timpul calculului spune întruna: „n-am timp". Oare nu se trădează el pe sine prin ceea ce face cu timpul, în măsura în care chiar el însuși este timpul? Să

sich dazu die Uhr anschaffen! Bricht hier nicht die Unheimlichkeit des Daseins auf?

Die Frage nach dem Wann des unbestimmten Vorbei und überhaupt nach dem Wieviel der Zeit ist die Frage nach dem, was mir noch bleibt, noch bleibt als Gegenwart. Die Zeit in das Wieviel bringen besagt: sie als Jetzt der Gegenwart nehmen. Nach dem Wieviel der Zeit fragen heißt, in dem Besorgen eines gegenwärtigen Was aufgehen. Das Dasein flieht vor dem Wie und hängt sich an das jeweilige gegenwärtige Was. Das Dasein ist das, was es besorgt; das Dasein ist seine Gegenwart. Alles, was in der Welt begegnet, begegnet ihm als im Jetzt sich aufhaltend; so begegnet ihm die Zeit selbst, die je das Dasein ist, aber ist als Gegenwart.

Das Besorgen als Aufgehen in der Gegenwart ist gleichwohl als Sorge bei einem Noch-nicht, das erst in der Sorge darum erledigt werden soll. Das Dasein ist auch in der Gegenwart seines Besorgens die volle Zeit, so zwar, daß es die Zukunft nicht los wird. Die Zukunft ist jetzt das, worin die Sorge hängt, nicht das eigentliche Zukünftigsein des Vorbei, sondern die Zukunft, die sich die Gegenwart selbst als die

pierzi timpul și pentru asta să-ți procuri ceasul! Nu răzbate aici toată stranietatea *Dasein*-ului?

Întrebarea privitoare la un „cînd“ al săvîrșirii nedeterminate și, în genere, cea privitoare la un „cît de mult“ al timpului sînt întrebări privitoare la ceea ce îmi mai rămîne pînă la această săvîrșire, la ceea ce îmi mai rămîne ca prezent. A aduce timpul în sfera acestui „cît de mult“ înseamnă a-l considera ca un „acum“ al prezentului. A te întreba privitor la timp prin „cît de mult“ înseamnă a te pierde în sfera preocupării de „ceva“ prezent. *Dasein*-ul fuge de „cum“ și se agață de un „ce“ prezent de fiecare dată. *Dasein*-ul este acel ceva de care el se preocupă; *Dasein*-ul este prezentul său. Tot ceea ce el întîlnește în lume este întîlnit ca menținîndu-se în sfera lui „acum“; astfel, el întîlnește timpul însuși — care este de fiecare dată *Dasein*-ul, dar ca prezent.

Preocuparea, ca disoluție în prezent, este la fel de bine și grijă de ceva care încă nu este și care abia prin grija pentru el urmează a fi realizat. *Dasein*-ul este timpul deplin și atunci cînd se află în prezentul preocupării sale, astfel încît viitorul nu dispare. Viitorul este acum acel ceva în care se află suspendată grija, nu este faptul-de-a-fi-orientat-către-viitorul săvîrșirii, ci viitorul pe care prezentul însuși și-l configurează ca fiind al său,

ihrige ausbildet, weil das Vorbei als die eigentliche Zukunft nie gegenwärtig werden kann. Wäre sie das, so wäre sie das Nichts. Die Zukünftigkeit, in der die Sorge hängt, ist solche von Gnaden der Gegenwart. Und das Dasein, als im Jetzt der gegenwärtigen Welt aufgehend, will es so wenig wahrhaben, daß es sich von der eigentlichen Zukünftigkeit fortgeschlichen hat, daß es sagt, es hätte die Zukunft ergriffen in der Sorge um die Menschheitsentwicklung und Kultur etc.

[22] Das Dasein als besorgende Gegenwart hält sich bei dem auf, was es besorgt. Es wird überdrüssig im Was, überdrüssig, den Tag auszufüllen. Dem Dasein als Gegenwart-sein, das nie Zeit hat, diesem Dasein wird die Zeit plötzlich lange. Die Zeit wird leer, weil das Dasein die Zeit in der Frage nach dem Wieviel im vorhinein lang gemacht hat, während das ständige Zurückkommen im Vorlaufen auf das Vorbei nie langweilig wird. Das Dasein möchte, daß ständig Neues in die eigene Gegenwart begegnet. In der Alltäglichkeit begegnet das Weltgeschehen in die Zeit, in die Gegenwart. Der Alltag lebt mit der Uhr, das besagt: das Besorgen kommt ohne Ende auf das Jetzt zurück; es sagt: jetzt, von jetzt bis dann, zum nächsten Jetzt.

căci săvîrșirea, ca viitor autentic, nicicînd nu poate deveni prezentă. Dacă ar fi astfel, atunci ea ar fi Nimicul. Orientarea către viitor, în care este suspendată grija, este ceea ce ea este grație prezentului. Iar *Dasein*-ul, ca unul ce se pierde în „acum“-ul lumii prezente, nu vrea cîtuși de puțin să admită că el a ieșit din sfera autenticei orientări către viitor, ci afirmă că ar fi surprins viitorul prin grija pentru evoluția omenirii, pentru cultură etc.

Dasein-ul, ca prezent ce se preocupă, se menține în preajma acelui ceva de care el se preocupă. El se satură de acel „ceva“ de care se preocupă, se satură să aibă toată ziua de-a face cu el. *Dasein*-ului, ca fapt-de-a-fi-prezent care nicicînd n-are timp, timpul îi devine dintr-o dată lung. Timpul se golește, căci *Dasein*-ul a făcut dinainte ca timpul să fie lung, prin întrebarea sa privitoare la „cît de mult“, în vreme ce revenirea permanentă, petrecută în pre-mergerea către săvîrșire, nicicînd nu devine plictisitoare. *Dasein*-ul dorește ca în propriul prezent să întîlnească permanent ceva nou. În cotidianitate survenirea lumii este întîlnită în timp, în prezent. *Dasein*-ul cotidian trăiește folosindu-se de ceas, și aceasta înseamnă: preocuparea revine fără sfîrșit la „acum“; el spune: „acum“, „de acum pînă atunci“, adică pînă la următorul „acum“.

Dasein, bestimmt als Miteinandersein, besagt zugleich: geführt sein von der herrschenden Auslegung, die das Dasein von sich selbst gibt; von dem, was *man* meint, von der Mode, von den Strömungen, von dem, was los ist: die Strömung, die keiner ist, das, was Mode ist: niemand. Das Dasein ist in der Alltäglichkeit nicht das Sein, das *ich* bin, vielmehr ist die Alltäglichkeit des Daseins dasjenige Sein, das *man* ist. Und demnach ist das Dasein die Zeit, in der *man* miteinander ist: die »*Man*«-Zeit. Die Uhr, die *man* hat, jede Uhr zeigt die Zeit des Miteinander--in-der-Welt-seins.

Wir treffen in der Geschichtsforschung relevante, aber noch ganz ungeklärte Phänomene wie das der Generationen, des Generationszusammenhangs, die mit diesen Phänomenen zusammenhängen. Die Uhr zeigt uns das Jetzt, aber keine Uhr zeigt je die Zukunft und hat je Vergangenheit gezeigt. Alles Zeitmessen besagt: die Zeit in das Wieviel bringen. Wenn ich mit der Uhr das (23) zukünftige Eintreffen eines Ereignisses bestimme, dann meine ich nicht die Zukunft, sondem bestimme das Wielange meines

Dasein-ul, determinat ca fapt-de-a-fi-unul-laolaltă-cu-altul, înseamnă totodată: a fi condus de explicitarea dominantă pe care *Dasein*-ul o oferă asupra lui însuși; de ceea ce *se* are în vedere, de modă, de curente, de tot ceea ce este trecător: un „curent", care de fapt nu reprezintă pe nimeni, o modă, adică nimeni. În cotidianitate, *Dasein*-ul nu este ființa care sînt *eu*, ci dimpotrivă, cotidianitatea *Dasein*-ului este acea ființă care este impersonalul „se". Și, prin urmare, *Dasein*-ul este acel timp în interiorul căruia „a fi" înseamnă „a fi unul laolaltă cu altul", în sensul impersonalului „se": este timpul impersonalului „se". Ceasul, care „se" deține de către fiecare, fiecare ceas arată timpul propriu faptului-de-a-fi-unul-laolaltă-cu-altul-în-lume.

În cuprinsul cercetării istorice, întîlnim fenomene relevante, dar cu totul neclarificate, precum acela al generațiilor, al legăturii între generații, toate acestea avînd legătură cu fenomenele descrise mai sus. Ceasul ne arată un „acum", dar nici un ceas nu ne arată vreodată viitorul și nu ne-a arătat vreodată trecutul. Orice măsurare a timpului înseamnă o reducere a timpului la un „cît de mult". Cînd determin, cu ajutorul ceasului, producerea unui eveniment viitor, eu nu am în vedere viitorul, ci determin cît anume mai am

jetzt Wartens bis zu dem besagten Jetzt. Die Zeit, die eine Uhr zugänglich macht, ist als gegenwärtige gesehen. Wenn versucht wird, an der Naturzeit abzunehmen, was die Zeit sei, dann ist das νῦν das μέτρον für Vergangenheit und Zukunft. Dann ist die Zeit schon als Gegenwart ausgelegt, Vergangenheit ist interpretiert als Nicht-mehr-Gegenwart, Zukunft als unbestimmte Noch-nicht-Gegenwart: Vergangenheit ist unwiederbringlich, Zukunft unbestimmt.

Daher spricht die Alltäglichkeit von sich als das, in das hinein die Natur ständig begegnet. Die Geschehnisse sind in der Zeit, das heißt nicht: sie haben Zeit, sondem vorkommend und daseiend begegnen sie als durch eine Gegenwart hindurchlaufend. Diese Gegenwartszeit wird expliziert als Ablaufsfolge, die ständig durch das Jetzt rollt; ein Nacheinander, von dem gesagt wird: der Richtungssinn ist ein einziger und nicht umkehrbar. Alles Geschehende rollt aus endloser Zukunft in die unwiederbringliche Vergangenheit.

An dieser Auslegung ist ein Doppeltes charakteristisch: 1. die Nicht-Umkehrbarkeit, 2. die Homogenisierung auf Jetztpunkte.

Die *Nicht-Umkehrbarkeit* begreift in sich, was diese Explikation noch von der eigentlichen Zeit erha-

de așteptat pînă la „acum“-ul de care vorbesc. Timpul pe care un ceas ni-l face accesibil este văzut ca timp prezent. Dacă încercăm să vedem, pornind de la timpul naturii, ce anume este timpul, atunci νῦν servește ca μέτρον pentru trecut și viitor. Timpul este atunci dintru început explicitat ca prezent, trecutul este interpretat ca ceea-ce-nu-mai-este-prezent, viitorul ca un ceva nedeterminat, care nu este încă prezent: trecutul nu mai poate fi adus înapoi, iar viitorul este nedeterminat.

De aceea cotidianitatea vorbește despre ea însăși ca despre ceva în interiorul căruia este întîlnită permanent natura. Evenimentele sînt în timp, ceea ce nu înseamnă că ele posedă timp, ci că, petrecîndu-se și fiind prezente, ele sînt întîlnite doar în ce privește trecerea lor printr-un prezent. Acest timp prezent este explicitat ca succesiune care trece permanent printr-un „acum“. O succesiune despre care se spune: sensul său este unic și ireversibil. Tot ceea ce survine se desfășoară pornind din viitorul infinit către trecutul ce nu mai poate fi adus înapoi în prezent.

Două lucruri sînt caracteristice pentru această explicitare: 1. ireversibilitatea, 2. omogenizarea la nivelul punctelor lui „acum“.

Ireversibilitatea cuprinde în sine tot ceea ce această explicare mai poate capta din timpul au-

schen kann. Das bleibt übrig von der Zukünftigkeit als Grundphänomen der Zeit als Dasein. Diese Betrachtung sieht von der Zukunft weg in die Gegenwart, und aus dieser läuft die Betrachtung der fliehenden Zeit in die Vergangenheit nach. Die Bestimmung der Zeit in ihrer Nicht-Umkehrbarkeit gründet darin, daß die Zeit vorher umgekehrt wurde.

[24] Die *Homogenisierung* ist eine Angleichung der Zeit an den Raum, an schlechthinnige Präsenz; die Tendenz, alle Zeit in eine Gegenwart aus sich fortzudrängen. Sie wird völlig mathematisiert, zu der Koordinate t neben den Raumkoordinaten x, y, z. Sie ist nicht umkehrbar. Das ist das einzige, worin sich die Zeit noch zu Worte meldet, worin sie einer endgültigen Mathematisierung widersteht. Vorher und Nachher sind nicht notwendig Früher und Später, nicht Weisen der Zeitlichkeit. In der Zahlenreihe zum Beispiel ist die 3 vor der 4, die 8 nach der 7. Die 3 ist deshalb aber nicht früher als die 4. Die Zahlen sind nicht früher oder später, weil sie überhaupt nicht in der Zeit sind. Früher und Später sind ein ganz bestimmtes Vorher und Nachher. Ist einmal die Zeit als Uhrzeit definiert, so ist es hoffnungslos, je zu ihrem ursprünglichen Sinn zu gelangen.

tentic. Aceasta e tot ce mai rămîne din orientarea către viitor, ca fenomen fundamental al timpului înțeles ca *Dasein*. Acest mod de a vedea pleacă de la viitor către prezent și urmărește, pornind de aici, timpul ce se scurge către trecut. Determinarea timpului în ireversibilitatea sa are ca temei faptul că dinainte timpul a fost inversat.

Omogenizarea este o asimilare a timpului cu spațiul, cu prezența pur și simplu; este tendința de a împinge întregul timp într-un prezent, făcîndu-l să iasă astfel din sine. Timpul este pe de-a-ntregul matematizat și devine coordonata *t* alături de coordonatele spațiale *x*, *y*, *z*. El nu este reversibil. Acesta este singurul fel în care timpul mai ajunge să se exprime și în care el manifestă rezistență față de o matematizare definitivă. „Înainte" și „după" nu sînt în mod necesar „mai devreme" și „mai tîrziu", ele nu sînt moduri ale temporalității. În șirul numerelor, de pildă, 3 este înaintea lui 4, 8 este după 7. Însă aceasta nu face ca 3 să fie „mai devreme" decît 4. Numerele nu sînt „mai devreme" sau „mai tîrziu", deoarece ele nu sînt cîtuși de puțin în timp. „Mai devreme" și „mai tîrziu" reprezintă un „înainte" și un „după" cu totul determinate. O dată timpul definit ca timp al ceasului, nu se mai poate spera să ajungem la sensul său originar.

Daß aber die Zeit zunächst und zumeist so definiert wird, liegt im Dasein selbst. Die Jeweiligkeit ist konstitutiv. Das Dasein ist das meinige in seiner Eigentlichkeit nur als mögliches. Das Dasein ist zumeist da in der Alltäglichkeit, welche selbst aber als die bestimmte Zeitlichkeit, die vor der Zukünftigkeit flüchtig ist, nur verstanden werden kann, wenn sie mit der eigentlichen Zeit des Zukünftigseins des Vorbei konfrontiert wird. Was das Dasein von der Zeit sagt, spricht es von der Alltäglichkeit her. Das Dasein als in seiner Gegenwart hängend sagt: die Vergangenheit ist das Vorbei, sie ist unwiederbringlich. Das ist die Vergangenheit der Gegenwart des Alltags, der in der Gegenwart seiner Betriebsamkeiten sich aufhält. Darum sieht das Dasein als so bestimmte Gegenwart das Vergangene nicht.

Die Betrachtung der Geschichte, die in der Gegenwart [25] aufwächst, sieht in ihr nur unwiederbringliche Betriebsamkeit: das, was los war. Die Betrachtung dessen, was los war, ist unerschöpflich. Sie verliert sich im Stoff. Weil diese Geschichte und Zeitlichkeit der Gegenwart gar nicht an die Vergangenheit herankommt, hat sie nur eine andere Gegenwart. Vergangenheit bleibt so lange einer Ge-

Însă faptul că timpul, în primă instanță și cel mai adesea, este astfel definit, acest fapt ține de *Dasein*-ul însuși. Faptul-de-a-fi-de-fiecare-dată este unul constitutiv. *Dasein*-ul, în autenticitatea sa, este „al meu" doar ca unul posibil. *Dasein*-ul este cel mai adesea în cotidianitate, care ea însăși nu poate fi însă înțeleasă decît ca acea temporalitate determinată ce fuge din fața orientării către viitor atunci cînd este confruntată cu timpul autentic al faptului-de-a-fi-orientat-către-viitor, propriu săvîrșirii. Tot ceea ce *Dasein*-ul spune despre timp, el spune pornind de la cotidianitate. *Dasein*-ul, ca unul ce este prins în prezentul său, spune: „trecutul este săvîrșirea, el nu mai poate fi adus înapoi". Acesta este trecutul văzut în raport cu prezentul cotidianului care se menține constant în prezentul activităților sale. De aceea, *Dasein*-ul, determinat astfel ca prezent, nu vede ceea ce a trecut.

Reflecția asupra istoriei, foarte răspîndită în clipa de față, vede în aceasta doar o acțiune ce nu mai poate fi adusă înapoi în prezent, vede în ea doar ceea ce a trecut. Reflecția asupra a ceea ce a trecut este inepuizabilă. Ea se rătăcește în materialul pe care îl cercetează. Căci această istorie și temporalitatea prezentului nu se apropie deloc de trecut, ci are de-a face doar cu un alt prezent. Trecutul ră-

genwart verschlossen, als diese, das Dasein, nicht selbst geschichtlich ist. Das Dasein ist aber geschichtlich an ihm selbst, sofern es seine Möglichkeit ist. Im Zukünftigsein ist das Dasein seine Vergangenheit; es kommt darauf zurück im Wie. Die Weise des Zurückkommens ist unter anderem das Gewissen. Nur das Wie ist wiederholbar. Vergangenheit — als eigentliche Geschichtlichkeit erfahren — ist alles andere denn das Vorbei. Sie ist etwas, worauf ich immer wieder zurückkommen kann.

Die heutige Generation meint, sie sei bei der Geschichte, sie sei sogar überlastet mit Geschichte. Sie jammert über den Historismus — *lucus a non lucendo*. Es wird etwas Geschichte genannt, was gar nicht Geschichte ist. Weil alles in Geschichte aufgehe, müsse man, so sagt die Gegenwart, wieder zum Übergeschichtlichen kommen. Nicht genug, daß das heutige Dasein sich in die gegenwärtige Pseudogeschichte verloren hat, es muß auch den letzten Rest ihrer Zeitlichkeit (d.i. des Daseins) dazu benutzen, um sich ganz aus der Zeit, dem Dasein, fortzustehlen. Und auf diesem phantastischen Wege zur Übergeschichtlichkeit soll die Weltanschauung gefunden werden. (Das ist die Unheimlichkeit, die die Zeit der Gegenwart ausmacht.)

Die gemeine Daseinsauslegung droht mit der Gefahr des Relativismus. Aber die Angst vor dem Re-

mîne inaccesibil unui prezent atîta vreme cît acesta, adică *Dasein*-ul, nu este el însuși istoric. Însă *Dasein*-ul este în el însuși istoric, în măsura în care el este posibilitatea sa. În faptul-de-a-fi-orientat-către-viitor, *Dasein*-ul este trecutul său; el revine la acest trecut la nivelul lui „cum". Un mod de a reveni astfel este, printre altele, conștiința. Doar acest „cum" este reiterabil. Trecutul — experimentat ca istoricitate autentică — este orice altceva, dar nu săvîrșire. Este ceva la care eu pot permanent reveni.

Generația actuală crede că se află în plină istorie, crede chiar că e împovărată de istorie. Ea se plînge de istorism — *lucus a non lucendo*. Este numit istorie ceva care nu este cîtuși de puțin istorie. Cum totul se dizolvă în istorie, ar trebui, spune prezentul, să se ajungă din nou la supraistoric. Nu-i de ajuns că *Dasein*-ul din zilele noastre s-a pierdut în pseudoistoria prezentă, el trebuie să folosească și ultimul său rest de temporalitate (adică de *Dasein*) pentru a se furișa cu totul în afara timpului, adică a *Dasein*-ului. Și pe acest drum fantasmatic către supraistoricitate urmează a fi aflată o „concepție despre lume". (Aceasta este stranietatea timpului prezent.)

Explicitarea curentă a *Dasein*-ului amenință cu pericolul relativismului. Însă teama de relativism

lativismus ist die Angst vor dem Dasein. Vergangenheit als eigentliche [26] Geschichte ist wiederholbar im Wie. *Die Zugangsmöglichkeit zur Geschichte gründet in der Möglichkeit, nach der es eine Gegenwart jeweils versteht, zukünftig zu sein. Das ist der erste Satz aller Hermeneutik.* Er sagt etwas über das Sein des Daseins, das die Geschichtlichkeit selbst ist. Philosophie wird nie dahinterkommen, was Geschichte ist, solange sie Geschichte als Betrachtungsgegenstand der Methode zergliedert. Das Rätsel der Geschichte liegt in dem, was es heißt, geschichtlich zu *sein*.

Zusammenfassend ist zu sagen: Zeit ist Dasein. Dasein ist meine Jeweiligkeit, und sie kann die Jeweiligkeit im Zukünftigen sein im Vorlaufen zum gewissen aber unbestimmten Vorbei. Das Dasein ist immer in einer Weise seines möglichen Zeitlichseins. Das Dasein ist die Zeit, die Zeit ist zeitlich. Das Dasein ist nicht die Zeit, sondern die Zeitlichkeit. Die Grundaussage: *die Zeit ist zeitlich*, ist daher die eigentlichste Bestimmung — und sie ist keine Tautologie, weil das Sein der Zeitlichkeit ungleiche Wirklichkeit bedeutet. Das Dasein ist sein Vorbei, ist seine Möglichkeit im Vorlaufen zu diesem Vorbei. In diesem Vorlaufen bin ich die Zeit eigentlich,

este teama de *Dasein.* Trecutul, ca istorie autentică, poate fi reiterat în registrul lui „cum". *Posibilitatea de acces la istorie are ca temei posibilitatea potrivit căreia un prezent înțelege de fiecare dată să fie orientat către viitor. Acesta este principiul prim al oricărei hermeneutici.* El spune ceva despre ființa *Dasein*-ului, care este istoricitatea însăși. Filozofia nu va afla nicicînd ce este istoria, atîta timp cît o fărîmițează, luînd-o ca obiect de observație al unei metode. Enigma istoriei rezidă în ceea ce se numește *„a fi* istoric".

În rezumat, trebuie spus: timpul este *Dasein*-ul. *Dasein*-ul este faptul-de-a-fi-de-fiecare-dată al meu și acesta poate fi, în faptul-de-a-fi-orientat-către-viitor, pre-mergerea către o săvîrșire certă, dar nedeterminată. *Dasein*-ul este întotdeauna într-un mod al posibilului său fapt-de-a-fi-temporal. *Dasein*-ul este timpul, timpul este temporal. *Dasein*-ul nu este timpul, ci temporalitatea. Enunțul fundamental: *„timpul este temporal"*, este, de aceea, cea mai proprie determinare a lui — și nu o tautologie, căci ființa temporalității este o realitate deosebită. *Dasein*-ul este săvîrșirea sa, este posibilitatea sa în pre-mergerea către această săvîrșire. În această pre-mergere eu sînt cu adevărat timpul, eu am

habe ich Zeit. Sofern die Zeit je meinige ist, gibt es viele Zeiten. *Die* Zeit ist sinnlos; Zeit ist zeitlich.

Wird die Zeit so als Dasein verstanden, dann klärt sich erst recht auf, was die überlieferte Aussage von der Zeit meint, wenn sie sagt: die Zeit ist das rechte principium individuationis. Das versteht man zumeist als nicht umkehrbare Sukzession, als Gegenwartszeit und Naturzeit. Inwiefern aber ist die Zeit als eigentliche das Individuationsprinzip, d.h. das, von wo aus das Dasein in der [27] Jeweiligkeit ist? Im Zukünftigsein des Vorlaufens wird das Dasein, das im Durchschnittlichen ist, es selbst; im Vorlaufen wird es sichtbar als die einzige Diesmaligkeit seines einzigen Schicksals in der Möglichkeit seines einzigen Vorbei. Diese Individuation hat das Eigentümliche, daß sie es nicht zu einer Individuation kommen läßt im Sinne der phantastischen Herausbildung von Ausnahmeexistenzen; sie schlägt alles Sich-heraus-nehmen nieder. Sie individuiert so, daß sie alle gleich macht. Im Zusammensein mit dem Tode wird jeder in das Wie gebracht, das jeder gleichmäßig sein kann; in eine Möglichkeit, bezüglich der keiner ausgezeichnet ist; in das Wie, in dem alles Was zerstäubt.

timp. În măsura în care timpul este de fiecare dată al meu, există mai multe timpuri. *Un* singur timp este ceva fără sens; timpul este temporal.

Cînd timpul este astfel înțeles, anume ca *Dasein*, abia atunci se clarifică cu adevărat ce anume are în vedere enunțul tradițional despre timp atunci cînd spune: „timpul este adevăratul *principium individuationis*". Cel mai adesea, prin aceasta se înțelege o succesiune non-reversibilă, timpul prezentului și timpul natural. Dar în ce măsură este timpul, ca unul autentic, principiul individuației, adică acel ceva de la care pornind *Dasein*-ul este în faptul-de-a-fi-de-fiecare-dată? În faptul-de-a-fi-orientat-către-viitor, propriu pre-mergerii, *Dasein*-ul, aflat la nivel mediu, devine el însuși; prin pre-mergere el devine vizibil ca unic fapt-de-a-fi-de-astă-dată al unicului său destin în posibilitatea unicei sale săvîrșiri. Această individuație are particularitatea că nu dă curs unei individuații în sensul de creație ireală de existențe excepționale; ea frînge orice pornire a ceva de a deveni excepție. Ea individualizează în așa fel încît face toate asemenea. Prin legătura sa cu moartea, fiecare este adus în registrul lui „cum", fiecare poate fi în egală măsură acest „cum"; este adus în sfera unei posibilități în raport cu care nici unul nu este privilegiat; este adus în registrul lui „cum", în interiorul căruia oricare „ce" se pulverizează.

Zum Schluß eine Probe auf die Geschichtlichkeit und die Möglichkeit, zu wiederholen. Aristoteles pflegte oft in seinen Schriften einzuschärfen, das Wichtigste sei die rechte παιδεία, die ursprüngliche Sicherheit in einer Sache, erwachsen aus einer Vertrautheit mit der Sache selbst, die Sicherheit des angemessenen Umgehens mit der Sache. Um dem Seinscharakter dessen, was hier Thema ist, zu entsprechen, müssen wir von der Zeit zeitlich reden. Wir wollen die Frage, was die Zeit sei, zeitlich wiederholen. Die Zeit ist das Wie. Wenn nachgefragt wird, was die Zeit sei, dann darf man sich nicht voreilig an eine Antwort hängen (das und das ist die Zeit), die immer ein Was besagt.

Sehen wir nicht auf die Antwort, sondern wiederholen wir die Frage. Was geschah mit der Frage? Sie hat sich gewandelt. Was ist die Zeit? wurde zur Frage: Wer ist die Zeit? Näher: sind wir selbst die Zeit? Oder noch näher: bin ich meine Zeit? Damit komme ich ihr am nächsten, [28] und wenn ich die Frage recht verstehe, dann ist mit ihr alles ernst geworden. Also ist solches Fragen die angemessenste Zugangs- und Umgangsart mit der Zeit als mit der je meinigen. Dann wäre Dasein Fraglichsein.

Pentru a încheia, iată o probă a istoricității și a posibilității reiterării. Aristotel obișnuia adesea, în scrierile sale, să sublinieze faptul că cel mai important lucru este o corectă παιδεία, siguranța originară în privința unui lucru, născută dintr-o familiaritate cu lucrul însuși, anume siguranța unei îndeletniciri adecvate cu lucrul. Pentru a corespunde caracterului de ființă a ceea ce servește aici ca temă, trebuie să vorbim temporal despre timp. Să repetăm temporal întrebarea ce este timpul. Timpul este un „cum". Cînd ne întrebăm ce este timpul, nu trebuie să ne agățăm grăbiți de un răspuns (de genul „asta sau asta este timpul"), care să conțină mereu un „ce".

Să nu privim către răspuns, ci să repetăm întrebarea. Ce s-a întîmplat cu întrebarea? S-a modificat. Întrebarea „Ce este timpul?" a devenit întrebarea „Cine este timpul?". Mai exact: sîntem noi înșine timpul? Sau, și mai exact: sînt eu timpul meu? Cu aceasta m-am apropiat cel mai mult de el și, dacă înțeleg corect întrebarea, atunci o dată cu ea totul devine serios. Prin urmare, asemenea interogare este modul cel mai adecvat de a accede și de a mă raporta la timp, ca la unul ce este „de fiecare dată al meu": *Dasein*-ul este atunci cel problematic.

Postfața editorului german

Textul publicat mai sus, al conferinței *Conceptul de timp,* ținută de Martin Heidegger în luna iulie 1924 la Societatea Teologică din Marburg, are la bază *două note* luate după această conferință, ai căror autori nu-i cunoaștem. Cele două texte corespund în mare parte. Manuscrisul conferinței nu s-a păstrat. Probabil că însuși Heidegger l-a distrus după terminarea *lucrării* cu același nume, elaborată în același an.

Textul *conferinței* pe care îl prezentăm aici trebuie deosebit de *lucrarea* mai cuprinzătoare, elaborată în anul 1924, intitulată tot *Conceptul de timp*; ea urmează să apară în volumul 64 al *Ediției complete*. Lucrarea a fost ocazionată de lectura corespondenței dintre Wilhelm Dilthey și contele Yorck von Wartenburg, publicată în 1923. Anumite părți din capitolul I al lucrării (intitulat *Problematizarea lui Dilthey și tendința fundamentală a lui Yorck*), referitoare la această corespondență, au fost preluate mai tîrziu de Heidegger în paragraful 77 din *Ființă și timp.*

Într-o notă de subsol din capitolul III al *lucrării* (intitulat *Dasein și temporalitate*), Heidegger trimite la *conferința* cu același nume și reproduce pasajul introductiv al acesteia după cum urmează:

„Anumite lucruri din capitolul următor au fost comunicate într-o conferință ținută la Societatea Teologică din Marburg în luna iulie a anului 1924. Conferința începea astfel:

> Reflecțiile ce urmează tratează despre timp. Ce este timpul? Dacă timpul își află sensul în eternitate, atunci el trebuie înțeles pornind de la aceasta. Astfel, punctul de plecare și calea acestei cercetări sînt dinainte schițate: de la eternitate la timp. Acest mod de a pune problema este pe deplin justificat dacă presupunem că punctul de plecare numit mai sus ne este disponibil, deci că știm ce este eternitatea și că o înțelegem îndeajuns. Dar dacă eternitatea este altceva decît un „mereu" vid, altceva decît ἀεί, dacă Dumnezeu este eternitatea, atunci maniera de a privi timpul, cea de care tocmai am vorbit, trebuie să rămînă în mod necesar în impas atîta vreme cît nu vrea să știe de Dumnezeu și nu înțelege să-L vizeze cu întrebarea sa. Dacă accesul la Dumnezeu este credința și dacă raportarea la eternitate nu este posibilă decît prin această credință, atunci filozofia nu va dispune nicicînd de eternitate și, prin urmare, aceasta din urmă nu va putea fi nicicînd utilizată, metodologic, ca perspectivă posibilă pentru o discuție asupra timpului. Filozofia nu va putea depăși nicicînd acest impas. Astfel, teologul

este adevăratul specialist în ce privește timpul; și, dacă ne aducem bine aminte, teologia are de-a face cu timpul în mai multe privințe. *În primul rînd*, teologia tratează despre existența umană ca una aflată în fața lui Dumnezeu, despre ființa temporală a omului în relația sa cu eternitatea. Dumnezeu însuși n-are nevoie de teologie, existența sa nu este întemeiată prin credință. *În al doilea rînd*, credința creștină în ea însăși trebuie să se raporteze la ceva care s-a petrecut în timp — un timp despre care se spune: « în vremea aceea », « cînd a venit plinirea vremii ». Filozoful nu crede. Cînd se întreabă privitor la timp, el este hotărît *să înțeleagă timpul pornind de la timp*."

Deja prima frază a notei citate din lucrarea cu același nume, prin care Heidegger trimite la *conferința Conceptul de timp* („Anumite lucruri din capitolul următor...") ne permite să tragem concluzia că ceea ce el a comunicat pentru prima dată public în conferință nu reprezintă stadiul final al cercetărilor sale legate de problematica timpului. În conferință, structurile *Dasein*-ului nu sînt evidențiate decît în măsura în care acest lucru este indispensabil pentru expunerea temporalității *Dasein*-ului. Iar această expunere își are centrul de greutate în temporalitatea autentică a *Dasein*-ului, aflată în pre-mergere către sfîrșitul său, acest sfîrșit fiind cel care face posibilă putința autentică de a fi a *Dasein*-ului. În conferință, evidențierea

structurilor existențiale ale *Dasein*-ului este și ea pusă în slujba acestui scop.

Scopul conferinței, astfel delimitat și culminînd cu evidențierea putinței autentice de a fi a *Dasein*-ului pornind de la temporalitatea originară a *Dasein*-ului – și astfel printr-o problematică ce corespunde tipului natural de problematizare teologică – se menține în cadrul celor două secțiuni publicate din lucrarea *Ființă și timp* (din anul 1927), elaborată de Heidegger începînd cu anul 1923. Conferința nu ne dă nici o informație dacă Heidegger dispunea în vara anului 1924 de planul complet sau parțial al lucrării sale de căpătîi. Problematica centrală a lucrării *Ființă și timp*, aceea privitoare la sensul ființei în genere, care urma să fie tratată prin „Explicarea timpului ca orizont transcendental al întrebării privitoare la ființă" sub titlul de *Timp și ființă* (adică secțiunea a treia a primei părți, secțiune ce nu a mai fost scrisă) rămîne în afara intențiilor limitate ale conferinței. De aceea, *conferința* nu ne oferă un punct de sprijin și o bază adecvată pentru a discuta dacă ea este o „formă originară" a capodoperei *Ființă și timp*.

Discutînd geneza problematicii din lucrarea *Ființă și timp*, trebuie să ne amintim că încă din conferința de abilitare din anul 1915, *Conceptul de timp în știința istoriei*, timpul servește la sepa-

rarea regiunilor de ființă, natura și istoria. Prelegerea freiburgheză timpurie, ținută în semestrul de iarnă 1921–1922, *Interpretări fenomenologice la Aristotel. Introducere în cercetarea fenomenologică*, formulează explicit întrebarea privitoare la sensul de ființă al ființării și discută, ca și ultima prelegere freiburgheză, din semestrul de vară al anului 1923, cea despre *Ontologie. Hermeneutica facticității*, situația fenomenologic-hermeneutică a unei problematici asemănătoare.

Lucrarea ce poartă titlul *Conceptul de timp*, amintită mai devreme, urmărește să clarifice dimensiunea istorică a acestei problematici printr-o discuție asupra temporalității și istoricității celui ce întreabă, a *Dasein*-ului. În cuprinsul ei, Heidegger arată că în ontologia occidentală tradițională, întemeiată de greci, sensul ființei a fost interpretat pornind de la timp. „Interpretarea dată într-un moment sau altul fenomenului timp devine astfel un punct de referință ce trădează sensul pe care îl are ființa în diferitele ontologii." Obținînd, pe calea temporalității *Dasein*-ului, un concept mai originar al timpului, se ivește atunci pentru filozofie sarcina de a interpreta din nou sensul ființei, pornind de la acest concept de timp mai originar, și totodată de a supune destrucției, urmînd acest fir călăuzitor, ontologia tradițională. Astfel, tematica celei de-a treia secțiuni din

Ființă și timp, intitulată *Timp și ființă*, este deja prefigurată și, o dată cu ea, tematica părții a doua, de asemenea nepublicată, care ar fi trebuit să poarte titlul: *Trăsăturile fundamentale ale unei destrucții fenomenologice a ontologiei pe firul călăuzitor al problematicii temporalității. Lucrarea* din anul 1924, *Conceptul de timp*, ne oferă cîteva lămuriri preliminare cu privire la planul complet al capodoperei *Ființă și timp*, din care nu au ajuns să fie publicate în 1927 decît primele două secțiuni ale primei părți.

Iulie 1989 HARTMUT TIETJEN